

2024'1

ISSN 1648-7109

LIETUVOS
muziejai

Vis daugiau dėmesio muziejininkystėje skiriama tvarumui. Kokius tvarumo principus įgyvendina Lietuvos muziejai, kaip tvarumas juose yra suprantamas? Apie tai pasakoja Lietuvos etnografijos, Lietuvos jūrų, Lietuvos nacionalinio dailės, Rokiškio krašto muziejai. LJM nuotr.

Septyniems nacionaliniams, valstybiniam ir savivaldybių muziejams skirta 227,7 tūkst. eurų pritaikyti ekspozicijas, apmokyti personalą dirbti su negalią turinčiais žmonėmis. Fot. G. Grigėnaitė, LNDM nuotr.

Nepaisant uždarytų dviejų padalinių, pernai Žemaičių muziejus „Alka“ sulaukė daugiau kaip 38 tūkst. lankytojų. Šiame muziejų papildė pokyčių žadantys objektai: pavasarį atsidarys Žemaičių vyskupystės muziejus Varnuose, baigiama įrengti nuolatinė Žemaičių muziejaus „Alka“ ekspozicija. Žemaičių muziejaus „Alka“ nuotr.

Vasarį iš Lietuvos nacionalinio muziejaus Restauravimo centro buvo išvežtos už akcijos „Ukrainos kultūra neturi kuo gintis“ metu surinktas lėšas nupirkto restauravimo medžiagos ir įranga. Inicijatyvą organizavo LNM, LRT ir „Stiprūs kartu“, akcijos partneriai – Lietuvos muziejų asociacija ir Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. LNM nuotr.

Vilniuje atidarytas Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus (LŽKTM). Tai pirmasis muziejus mūsų šalyje įvairiapusiškai ir išsamiai pristatantis Lietuvos žydų istoriją, kultūrą, papročius, skirtingus istorinės kasdienybės siužetus. Fot. I. Gelūnas, LŽKTM nuotr.

Mobilia ekspozicija virtęs miesto autobusas, kuriame, pasitelkus naujausias technologijas, įrengta XVI–XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės švietimo raidą iliustruojanti interaktyvi ekspozicija. Tai – pirmas mobilusis muziejaus projektas šalyje. Fot. K. Eselinaitė, LŠM nuotr.

Rygoje eksponuota jungtinė šiaulių „Aušros“ muziejaus ir Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus paroda „Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1561–1795 m.“. L. Lagzdinos nuotr.

Valdovų rūmų kokių kolekciją sudaro apie 650 kokių ir jų fragmentų, puoštų mažiausiai 60 skirtingų siužetų. Tarp zoomorfiniams priskiriamų siužetų rasta viena beveik sveika ir dar kelios fragmentiškos plokštės, kuriose vaizduojami vienaragiai. Fot. V. Abramauskas, Valdovų rūmų nuotr.

ISSN 1648-7109

LIETUVOS MUZIEJAI

Eina nuo 2003 metų 4 kartus per metus

Steigėjas – Lietuvos muziejų asociacija

Redakcinė kolegija

Marius PEČIULIS

Dr. Nelija KOSTINIENĖ

Dr. Jolanta SKURDAUSKIENĖ

Odeta STRIPINIENĖ

Dr. Sigita TALAČKIENĖ

Lolita VALUŽIENĖ

Renata JANČIAUSKIENĖ

Redakcija

Arminas ŠILEIKIS, atsakingasis redaktorius

Neringa ŠUKYTĖ, turinio ir kalbos redaktorė

Ona IVANAUSKIENĖ, meninė redaktorė

Išleido Lietuvos muziejų asociacija

Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius

Tel./faks. (+370) 5 2790 918

El. p. lietuvos.muziejai@gmail.com

www.museums.lt

Elektroninė leidinio versija leidžiama

2022 m. įgyvendinant Lietuvos kultūros

tarybos programos „Strateginis asociacijų

ir (ar) skėtinių organizacijų finansavimas“

projektą

LIETUVOS muziejai

2024'1

PROBLEMAS, NUOMONĖS	4	Arminas ŠILEIKIS	Kokius tvarumo principus įgyvendina Lietuvos muziejai?
	8	Arminas ŠILEIKIS	Septyni muziejai įgyvendins projektus, palengvinsiančius neįgalųjų apsilankymą
PROGRAMOS, PROJEKTAI	11	Kultūros ministerijos informacija	Japonijoje 2026 m. ketinama surengti M. K. Čiurlonio dailės parodą
	13	Žemaičių muziejaus „Alka“ informacija	Lobynai grįžta namo: Žemaičių muziejaus „Alka“ laukia kupini naujovių ir iššūkių metai
	16	Živilė STADALYTĖ	Lietuvos nacionalinis muziejus bendradarbiaus su Luvru
BENDRADARBIAVIMAS	18	Jurga STRIMAITIENĖ	Akcijos „Ukrainos kultūra neturi kuo gintis“ metu surinktos lėšos skirtos priemonėms paveldui išsaugoti
	20	Greta KATKEVIČIENĖ	Lietuvos muziejų asociacija knygų mugėje ir karjeros parodoje pristatė leidinius ir muziejininko profesiją
	23	Austėja MIKUCKYTĖ-MATEIKIENĖ	Naujos Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus saugyklos
NAUJI MUZIEJAI, EKSPOZICIJOS	25	Jurga STRIMAITIENĖ	Pilninko namas kviečia pažinti Lietuvos tapatybę
	28	Mindaugas KLUSAS	Žydų kultūros ir tapatybės muziejus: pasakojama tai, ko nėra vadovėliuose
PARODŲ SALĖSE	32	Neringa Šukytė	Laisvės simboliai, ikonos ant šovinių dėžių, šedevro kambarys ir intymumas Lietuvos muziejuose
EDUKACIJA	38	Loreta KURMIENĖ	Ekspozicija „Muziejus ant ratų“ aplankė 150 Lietuvos vietovių ir tęsia savo kelionę
	40	Aistė KAZIMIERAITYTĖ	Kai mitas gajesis už realybę: gotikiniuose kokliuose vaizduotų vienaragių egzistavimas paneigtas tik XIX amžiuje
RINKINIAI	42	Monika PETRULIENĖ	Labiausiai patikusius eksponatus parodose išsirenka ne tik lankytojai
RESTAURATORIŲ DIRBTUVĖSE	46	Elena MAZŪRAITĖ	Laiivų statytojo iš Gargždų liemenė: etiketė pasufleravo, kur ieškoti ištakų
	50	Dr. Ernestas VASILIAUSKAS	Paroda apie pėdsakus, kuriuos palikome vieni kitų kultūroje
SVETUR	52	Kultūros ministerijos informacija	Tokijuje atidaryta paroda „Meko renesansas“
	54	Arminas ŠILEIKIS	Galvosūkis, kurį nelengva išspręsti: kaip tapti klimatui draugišku muziejumi?
SUKAKTYS	57	Rasa BAČIULIENĖ	Žemaitijoje – paroda dailininko Vlado Žilčiaus 85-mečiui: pristatyti Niujorke nutapyti darbai
	59	Greta SUTKUVIENĖ	Zanavykų muziejaus dešimtmetis atspindėtas literatūrinėje kompozicijoje
NAUJI LEIDINIAI	61		Lietuvos muziejų asociacijos biblioteka

Kokius tvarumo principus įgyvendina Lietuvos muziejai?

Arminas ŠILEIKIS

Praėjusių metų Europos muziejų organizacijų tinklo (NEMO) konferencijos dėmesio centre – muziejų vaidmuo klimato krizės kontekste. Šių metų tarptautinės muziejų dienos tema – „Muziejai – mokymuisi ir tyrinėjimui“. Jos organizatoriai pabrėžia, kad diena skirta kurti sąmoningesnį, tvaresnį ir įtraukesnį pasaulį. Vasarą Estijoje vyksianti Baltijos muzeologijos mokykla taip pat ketina atkreipti dėmesį į muziejų vaidmenį veikti tvariai. Kaip tvarumą supranta Lietuvos muziejai, kokius tvarumo principus jie įgyvendina? Šito pasiteiravome Lietuvos etnografijos, Lietuvos jūrų, Lietuvos nacionalinio dailės, Rokiškio krašto muziejų.

Tvarumas kaip pernaudojimas ir perdirbimas

Lietuvos jūrų muziejaus (LJM) Strateginio planavimo ir projektų valdymo skyriaus vedėjo Mindaugo Gudelio teigimu šiame muziejuje tvarumas suvokiamas per tris pagrindinius dėmenis – *reuse, recycle, reduce*, t.y. panaudok, perdirbk, sumažink. Visa tai bandoma įgyvendinti kalbant apie muziejaus baldus, medžiagas, naudojamas įrengiant parodas ir ekspozicijas. „Baltijos jūros gyvūnų reabilitacijos centro (BJGRC) ekspozicija yra sukurta iš panaudoto ir perdirbto plastiko, nekondicinės faneros“, – vieną iš tvarumo principų, kurį įgyvendino muziejus, nurodė M. Gudelis. Čia pat jis pabrėžė, kad muziejuje vykdomi „žalieji pirkimai“, kai rangovų ir tiekėjų prašoma sertifikatų, užtikrinančių, kad jie laikosi žaliojo kurso.

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM) Viešųjų ryšių koordinatorė Emilija

Blockutė teigia, kad vykdant muziejaus investicinius projektus, tvarumo klausimas tampa vienu iš prioritetinių, pavyzdžiui, remontuojant LNDM padalinio Radvilų rūmų dailės muziejaus vestibulį, baldai buvo sukurti iš medžiagų, laikomų šiukšlėmis.

„Muziejus taip pat šiuo metu tęsia įprastą praktiką pernaudoti anksčiau įsigytą ekspozicinę įrangą ir parodų architektūros elementus, konceptualiai pritaikant juos naujų parodų turiniui. Tai sėkmingai buvo įgyvendinta ir šiuo metu LNDM Nacionalinėje dailės galerijoje veikiančiose „Himnas perskilusiai šypsenai“ ir „Nežinomi grybai“ parodose. Muziejus ir rinkinių saugojimo procesuose kelis kartus naudoja tas pačias pakavimo medžiagas, dėžes. LNDM, gaminamas lankytojams skirtus suvenyrus, siekia užtikrinti šių tikslumą, skatina objektų iš antrinių žaliavų arba ekologiškų žaliavų, mažiau taršių medžiagų panaudojimą, o muziejaus leidybos skyrius siekia spausdinti leidinius ant iš atsinaujinančių išteklių pa-

gaminto popieriaus, – muziejaus tvarumo principų įgyvendinimo pavyzdžiais dalijosi E. Blockutė.

Antrinių daiktų pernaudojimas yra ir vienas iš Rokiškio krašto muziejaus įgyvendinamų tvarumo principų. „Organizuojame renginius, kuriuose skatinamas antrinis vartojamų produktų panaudojimas, pavyzdžiui, „Atiduotuvė“, kai lankytojai atiduoda jiems nebereikalingus, tačiau dar tinkamus naudoti daiktus, drabužius. Kitas Rokiškio mamų klubo muziejaus teritorijoje organizuojamas renginys „Mamyčių turgelis“, kuriame galima įsigyti naudotų daiktų – drabužių, žaislų – vaikams. „Knygų mugėse“ parduodamos, dovanojamos ar keičiamasi senomis knygomis,“ – sakė Rokiškio krašto muziejaus direktoriaus pavaduotojas muziejinei veiklai Giedrius Kujelis.

Lietuvos etnografijos muziejus (LEMU) taip pat savo veikloje įgyvendina antrinių daiktų panaudojimą, ypač ekspozicijų ir parodų kūrimui. Skatindamas visuomenę gyventi tvariau muziejus 2021–2022 m. surengė parodą šia tema – „Neišmesk, dar pravars arba tvarumo pavyzdžiai iš lietu-

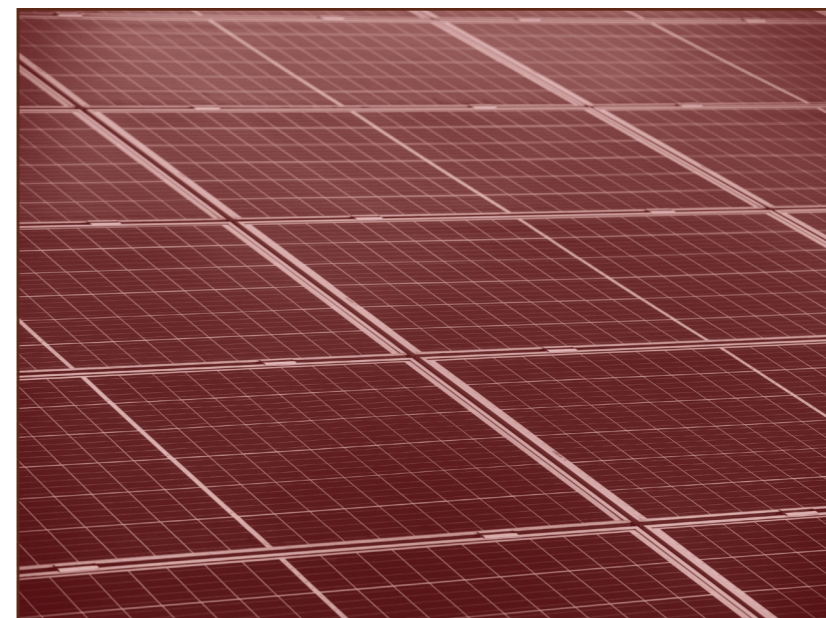
vių gyvenimo“. „Parodą pristatėme ir kituose miestuose – Kauno technologijos universitete, Ukmergės rajono savivaldybės V. Šlaito viešojoje bibliotekoje, Mažeikių muziejuje, sukūrėme ir virtualią jos versiją. Kalbant apie muziejaus administraciją, čia turime nemažai padėvėtų, bet labai geros kokybės baldų bei kompiuterinės technikos, gautos iš kitų įmonių“, – pasakojo LEMU Rinkinių skyriaus vedėja-vyresnioji muziejinkė eksponatų apskaitai Inga Levickaitė.

Energetinis tvarumas: kur link krypta muziejai?

Kalbant apie energetinį tvarumą M. Gudelis sako, kad LJM stengiamasi naudoti elektrą taupančias technologijas: „Sumontavome saulės elektrinę ant Delfinariumo stogo (99 kW galios), įsigijome nutolusią saulės elektrinę 1,6 mW galios, o tai yra tikrai daug. Perkame kaip įmanoma draugiškesnes aplinkai valymo ir kitas priemones, vykdome žalius pirkimus.“

Tuo metu LEMU teigia, kad energetiniam tvarumui pasiekti muziejus įrengė dvi saulės elektrines – centrinių vartų automobilių stovėjimo aikštelėje (29,6 kW) ir ant administracinio pastato stogo (24,94 kW). Įsigyta nutolusi 140 kW galios saulės jėgainė. I. Levickaitė atkreipė dėmesį ir į tai, kad LEMU turi elektrinius dviračius, kuriais, esant reikalui, gali naudotis muziejaus darbuotojai.

LNDM teigia, kad tęsia praėjusiais metais pradėtus darbus ir skatina darbuotojus į darbą atvykti elektromobiliais, todėl muziejaus padaliniuose įrenginėjamos elektros stotelės, kurios pritaikytos ne tik

LJM ir LEMU jau yra sumontavę ar įsigiję saulės elektrines ir nutolusias saulės jėgaines, o LNDM planuoja tai padaryti netolimoje ateityje. Unsplash archyvo nuotr.

Socialinį tvarumą ir jo įgyvendinimo svarbą įvardija visų kalbintų muziejų atstovai.
Fot. A. Mažūnas, LJM nuotr.

automobiliams, bet ir kitoms aplinką tausojančioms mobilumo priemonėms.

Pasakodamas apie Rokiškio krašto muziejų, G. Kujelis atkreipė dėmesį, kad muziejaus ekspozicijose įrengtas elektrą taupantis LED apšvietimas su judesio davikliais, todėl, kai ekspozicijoje nėra lankytojų, šviesa nedega.

Socialinis tvarumo aspektas

M Gudelio teigimu, LJM atrandamas ir įsisažmoninamas dar vienas tvarumo aspektas – socialinis tvarumas. „Muziejaus įgyvendintas projektas „Draugiški pojūčiams“, kai įvairios edukacinės veiklos ir kitos paslaugos buvo pritaikytos asmenims su negalia, parodė, jog universalus dizaino principų diegimas ekspozicijose yra būtinas. Lygiai taip pat kaip ir visų poreikius atitinkanti interneto svetainė, nusiramino erdvės, individualios sensorinės kuprinės, taktiliniai

objektai, garsiniai ir vaizdiniai pasakojimai bei begalė kitų inovatyvių sprendimų, kurie nukreipti į specialių poreikių turinčius asmenis. Socialinis tvarumas suprantamas ir kaip mažesnių kainų taikymas socialinę atskirtį patiriančioms grupėms. Dalyvaujant dviejų ministerijų – kultūros ir sveikatos apsaugos – vykdomame socialinio recepto projekte ir bendradarbiaudami su Klaipėdos sveikatos biuru, siekiame, kad mūsų muziejų lankytojų socializacijos trūkumą jaučiantys senjorai“, – pasakojo M. Gudelis.

Socialinį tvarumą pabrėžia ir Rokiškio krašto muziejaus direktoriaus pavaduotojas muziejinei veiklai. G. Kujelis sako, kad jo atstovaujame muziejuje vykdomi įvairūs edukaciniai užsiėmimai: „Organizuojami renginiai senjorams, neįgaliesiems, karo pabėgėliams iš Ukrainos ir kitoms socialiai jautrioms grupėms, į muziejaus veiklas stengiamasi įtraukti savanorius, muziejaus emeritus, muziejaus teritorijoje puoselėjama

gamtinė aplinka“.

I. Levickaitė prisimindama LEMU- socialinio tvarumo pavyzdžius mini edukacines veiklas ir tvarias iniciatyvas, tarp kurių – žaislų gamyba iš senų skudurėlių, gėlių gamyba iš klevo lapų. Dalis edukacinių programų yra pritaikytos įvairaus amžiaus lankytojams, taip stengiamasi atliepti mokymosi visą gyvenimą principą.

Tvarumas – strategija?

Paklaustas, ar tvarumas ir galimi jo įgyvendinimo būdai yra numatyti muziejaus strategijoje, M. Gudelis teigė, kad LJM penkerių metų strategijoje (2023–2027) „Tvarus muziejus“ yra išskirtas atskirtu punktu: „Strategijoje numatytos konkrečios priemonės, kurias siekiame įgyvendinti, kad būtume tvarūs. Papildomai dabar išsigryniname vertybes. Viena jų – veikiamė tvariai. Muziejus atsakingai vartoja išteklius ir rūpinasi aplinka, esame socialiai tvarūs, edukacinėmis ir kitomis kultūrinėmis veiklomis keiliame visuomenės ekologinį sąmoningumą.“

Rokiškio krašto muziejus savo strategijos neturi, bet planuodamas metų veiklas remiasi Rokiškio rajono savivaldybės strateginio plėtros (SSP) plano iki 2030 m. nuostatomis. „Šiame dokumente tvarumo principas yra išryškintas ir puoselėjamas visose SPP nustatytose srityse, šitaip siekiant tapti socialiai atsakingos valdysenos savivaldybe, kurioje gyvena versliausi žmonės Panevėžio regione, kūrybiškiausi ir aktyviausi žmonės Šiaurės Rytų Lietuvoje, bei kuri vysto rajono infrastruktūrą daroje su gamta.“

LNDM teigia, kad muziejus siekdamas prisidėti prie Klimato kaitos programos įgyvendinimo ir kitų Europos Sąjungos ir nacionalinių

dokumentų, direktyvų, orientuotų į žaliąjį kursą, planuoja parengti atskirą LNDM žaliąjį kurso strategiją ir įgyvendinti joje numatytus veiksmus. „Planuojama įsigyti nutolusias saulės elektrines arba vėjo jėgaines, taip mažinant finansinę naštą ir energetinį nepriklausomumą, atsižvelgiant į tai, jog modernizuojant muziejaus valdomų pastatų mikroklimato sistemas, pigios ir atsinaujinančios elektros poreikis tik didėja. Tai ypač aktualu ir dėl 2027 m. planuojamo atverti naujo Radvilų rūmų komplekso. LNDM, vykdydamas valstybės investicijų programos projektą visam Radvilų rūmų komplekso sutvarkymui, nemažą dalį medžiagų pernaudos, pavyzdžiui, projektuojama, jog iš senų konstrukcijų, esamų nusidėvėjusių baldų bei įrangos ir kitų medžiagų bus sukurti baldai, taip išlaikant tiek istorinį tęstinumą, tiek tvarumą“, – teigė E. Blockutė.

LEMU atstovės I. Levickaitės pateiktame atsakyme nurodyta, kad remiantis tvarumo principais muziejuje bus statoma nauja muziejinių vertybių saugykla, organizuojami žalieji pirkimai. ■

LEMU parodoje apie tvarumą eksponuotas XX a. 4 deš. švarkas, pasiūtas iš audinių atraižų. Fot. R. Žaltausko, LEMU nuotr.

Septyni muziejai įgyvendins projektus, palengvinsiančius neįgaliųjų apsilankymą

Arminas ŠILEIKIS

Septyniems nacionaliniams, valstybiniams ir savivaldybių muziejams skirta 227,7 tūkst. eurų pritaikyti ekspozicijas, apmokyti personalą dirbti su negalia turinčiais žmonėmis. Finansavimas skirtas Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM), Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (LNDM), Šiaulių „Aušros“ muziejaus, Lietuvos švietimo muziejaus, Vilniaus miesto muziejaus, Zanavykų muziejaus ir Prienų krašto muziejaus projektams.

Muziejų regionuose planai

Zanavykų muziejaus kultūrinės veiklos koordinatore Greta Sutkuvienė teigia, kad vykdant projektą „Muziejus – Tau ir Man“, muziejaus lankytojams, turintiems sensorinės integracijos ar raidos sutrikimų, socialinės adaptacijos sunkumų, emocinio ar elgesio problemų, planuojama įrengti ramybės erdvę – daugiasensorinį kambarį. Jame, naudojantis interaktyviais įrenginiais, lankytojai bus skatinami atsipalaiduoti, nusiraminti ar išmokti sutelkti dėmesį, patirti malonias emocijas.

Muziejaus atstovė sako, kad būdų, kaip kūrybiškai pristatyti zanavykų kraštą, ieškoma kartu su organizacijomis, vienijančiomis žmones, turinčius negalią. „Planuojame sukurti unikaliausių muziejinių vertybių 3D kopijas, kurios bus naudojamos ekskursijų ar savarankiško lankymosi metu regos, proto bei kompleksinę negalią turintiems asmenims“, – pasakoja G. Sutkuvienė.

Muziejus sieks atkurti eksponuojamą suvalkietiškos sodybos maketą bei įdiegti garso kolonėlę su jutikliu. Tokiu būdu regos negalią turintys asmenys galės savarankiškai pasiklausti pasakojimo apie suvalkietiškos

sodybos architektūrą, išdėstymą, naudotas medžiagas. Muziejaus planuose – ir specializuota edukacinė programa bei mokymai darbuotojams apie tai, kaip tinkamai priimti lankytojus, turinčius negalią.

Prienų krašto muziejus lankytojams su negalia sieks padidinti svarbiausių ekspozicijų – „Miesto istorija“, „Sklandytuvų istorija“, „Krašto šviesuoliai“, „Literatūriniai Prienai“, „Lukšų šeimos istorija“ – prieinamumą. Į projekto kūrimo ir įgyvendinimo procesą čia taip pat bus įtrauktos suinteresuotos žmonių, turinčių negalią, grupės: asmenys su klausos ir regos negalia, asmenys su raišdos sutrikimais. Šio muziejaus įgyvendinamo projekto partneriai: VšĮ LASS pietvakarių centras, Lietuvos kurčiųjų ir neprigirdinčiųjų ugdymo centras, VšĮ „Informacijos Kaupimo ir Sklaidos Centras“, VšĮ Kauno kurčiųjų centras, Prienų r. Revuonos pagrindinės mokyklos specialiojo ugdymo skyrius.

Muziejų miestuose planai

Šiaulių „Aušros“ muziejus už gautas Kultūros ministerijos lėšas ketina parengti trijų muziejaus padalinių – Šiaulių istorijos muziejaus, Fotografijos muziejaus

ir Venclauskių namų-muziejaus – ekspozicijų „Šiaulių istorija“, „Laisvę fotografijai!“ bei „Venclauskių šeima ir tarpukario Šiauliai“ adaptuotus ekskursijų tekstus. „Bus parengti videogidai klausos negalią turintiems asmenims ir audiogidai lengvai suprantama kalba, skirti turintiems proto negalią. Kol kas Lietuvos muziejuose lengvai suprantama kalba parengtų gidų nėra. Tad tikimės, kad ilgainiui mūsų pavyzdžiu paseks ir kiti muziejai“, – teigia projekto koordinatore Viktorija Gelžinienė.

Anot projekto koordinatore, atliepiant negalią turinčių asmenų poreikį, „Aušros“ muziejaus interneto svetainė bus pritaikyta paprastam ir patogiam naudojimui, įdiegiant prieinamumo valdiklį. Ketinama sukurti naujas audiogidų ir videogidų paslaugas specialiųjų poreikių turintiems lankytojams, tai leis jiems savarankiškai susipažinti su muziejiniu turiniu, apžiūrėti ekspozicijas priimtinu tempu, lavinti kūrybingumą ir vaizduotę. Projekte numatyti ir muziejaus darbuotojų mokymai, apimantys negalios etiketą (ką svarbu žinoti bendraujant su neįgaliaisiais) ir paslaugų pritaikymą (ką svarbu žinoti teikiant paslaugas neįgaliesiems).

Kultūros ministerijos lėšas projekto įgyvendinimui gavusio Vilniaus miesto muziejaus Edukacinių programų ir renginių kuratorė Živilė Miežytė teigia, kad pritaikyti muziejų įvairiai auditorijai reikės nuoseklaus darbo: „Prieinamumo ekspertai vertina dabartinę muziejaus padėtį, o įsivertinę planuojame rengti muziejaus prieinamumo didinimo strategiją. Nežadame, kad metus vykdomas projektas pavirs muzie-

Viena iš ekspozicijų, kuri bus pritaikyta žmonėms su negalia – Šiaulių istorijos muziejuje. Fot. K. Steponavičiūtė, Šiaulių „Aušros“ muziejaus nuotr.

Finansavimą gavę muziejai žada rengti mokymus darbuotojams, kaip tinkamai priimti lankytojus, turinčius negalią. Fot. G. Grigėnaitė, LNDM nuotr.

jų visiems idealiai pritaikyta erdve, tačiau tikimės, kad, pasitvirtinę strategiją, užtikrinsime tvarų ir nuoseklų prieinamumo kūrimą ne tik projekto įgyvendinimo laikotarpiu. Ateityje muziejus persikels į Kirdiejų rūmus, jau yra rengiamas Kirdiejų rūmų pritaikymo Vilniaus muziejui projektas, kurio rengėjus konsultuoja prieinamumo ekspertai. Tikimės, kad nuo pradžių į projekto planavimą įtraukę prieinamumą, išvengsime situacijų, kai tenka taisyti naujai įgyvendintus projektus.“

Ž. Miežytė pažymi gerąsias muziejaus praktikas, kaip antai, šiais metais pirmą kartą parengtą gidą lietuvių gestų kalba, pritaikytą parodoje „Kaupti, saugoti, atskleisti. Muziejaus detektyvas“, o gegužę atidaromoje parodoje „Krasnucha. Rajonas, kurio nėra“ bus pristatytas ir garsinio vaizdavimo gidas.

LNDM įgyvendinamas projektas aprėpia aštuonis šio muziejaus padalinius: Vilniaus paveikslų galeriją, Radvilų rūmų dailės muziejų, Taikomosios dailės ir dizaino muziejų, Nacionalinę dailės galeriją, Vytauto Kasiulio dailės muziejų Vilniuje, Palangos gintaro

muziejų, Klaipėdoje veikiančius Laikrodžių muziejų ir Prano Domšaičio galeriją. Prie prieinamumo gerinimo veiklų įgyvendinimo prisidės 9 partneriai: skirtingų poreikių turinčius žmones atstovaujanti organizacija ir mokymo įstaigos.

„Planuojama sukurti audiogidus regos negalių turintiems asmenims dvejuose padaliniuose, videogidus lietuvių gestų kalba klausos negalių turintiems asmenims keturiuose padaliniuose, net šešiuose padaliniuose įrengti nusiramino erdves autizmo spektro sutrikimų turintiems asmenims, aštuonis padalinius aprūpinti judėjimą parodose ir ekspozicijose lengvinančiomis priemonėmis – neįgaliojo vežimėliais, vaikštytėmis“, – siekiamus rezultatus nuskaitė LNDM Nacionalinės dailės galerijos edukacinių programų kuratorė Eglė Nedzinskaitė.

Tuo metu LNM muziejus planuoja didinti vieno savo padalinio – Vilniaus gynybinės sienos bastėjos – prieinamumą, pritaikyti pagrindines šio padalinio ekspozicijos dalis žmonėms su negalia, apmokyti darbuotojus jiems vesti užsiėmimus. ■

Japonijoje 2026 m. ketinama surengti M. K. Čiurlionio dailės parodą

2026 m. pavasarį Nacionaliniame Vakarų meno muziejuje Tokijuje planuojama surengti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės parodą, skirtą kūrėjo 150-osioms gimimo metinėms, kurios Lietuvoje bus minimos 2025 m.

1959 m. atidarytas Nacionalinis Vakarų meno muziejus yra pirmasis valstybinis muziejus Japonijoje, sistemiskai kaupiantis ir pristatantis Vakarų meną nuo Renesanso iki XX a. pradžios. Muziejaus rinkinio pradžią sudarė japonų verslininko Kojiro Matsukatos asmeninė kolekcija, kurią jis, padedamas Vakarų ir japonų ekspertų, surinko Europoje tarp 1916 ir 1927 metų. Muziejaus pastatą pagal specialų užsakymą suprojektavo šveicarų kilmės prancūzų architektas Le Korbiuzjė, statinys įtrauktas į UNESCO pasaulio paveldo sąrašą.

M. K. Čiurlioniu Japonijoje susidomėta dar septintajame dešimtmetyje. Muzikologo profesoriaus Ičiro Kato pastangomis suburta Čiurlionio draugija rengė pirmąsias muzikos perklausas ir reprodukcijų parodas. „Čiurlionio tapyba, ypač jos spalvos ir tematika, yra unikali. Mes, japonai, jo paveiksluose netgi randame nemažai bruožų, būdingų ir japonų tapybai“, – 1969 metais savo laiške, kurio pabaigoje linkėjimus perdavė Jadvygai ir Valerijai Čiurlionytėms, rašė I. Katas. Anuomet tarp tolimų geografinių regionų M. K. Čiurlionio

kūrybos palikimas buvo puoselėjamas per asmeninius ryšius.

Devintajame dešimtmetyje Lietuvoje apsilankęs Japonijos ministras pirmininkas Jasuhiras Nakasonė domėjosi galimybėmis surengti M. K. Čiurlionio dailės parodą Japonijoje. Tačiau į Kauną atvykusios japonų delegacijos ketinimai buvo sutrikdyti įvertinus kūrinių trapumą ir komplikotą transportavimą, o daugiausiai iššūkių kėlė vis labiau sudėtingėjanti politinė situacija šalyje, todėl planus pristatyti M. K. Čiurlionio kūrybą Japonijoje teko atidėti.

Galiausiai, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, Tokijo „Sezon“ meno muziejaus atstovai vėl aplankė Kauną. Matydami sunkią

M. K. Čiurlionio darbų paroda 2022 m. Dalvičo paveikslų galerijoje Londone. T. Short nuotr.

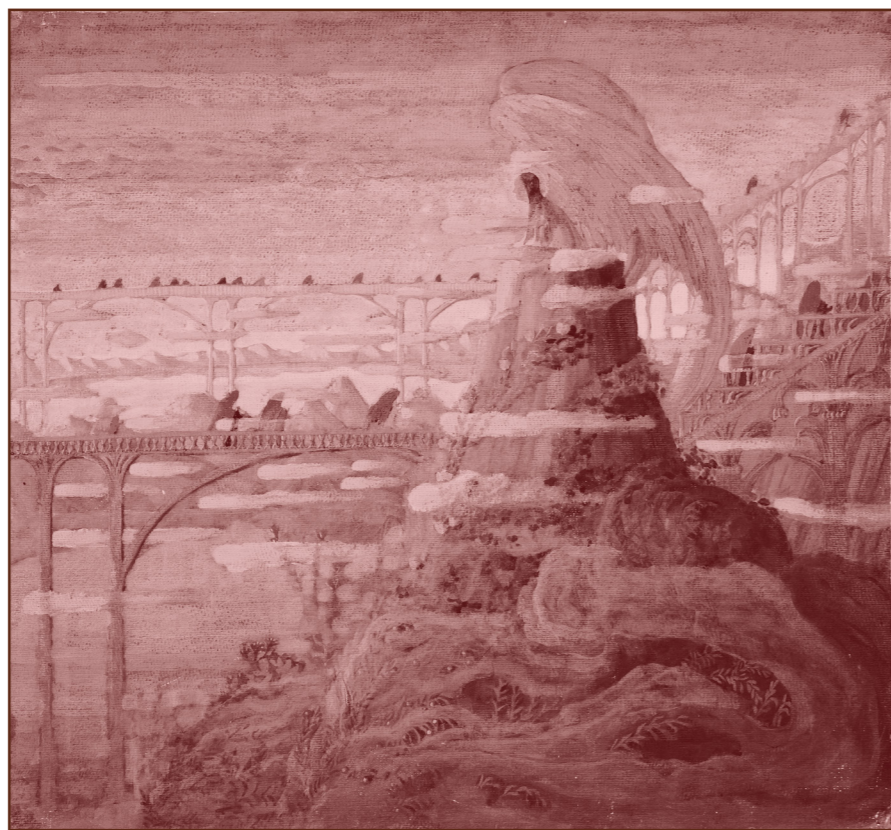

„Allegro“ iš ciklo „Sonata VI (Zvaigždžių sonata)“, 1908 m. NMKČDM nuotr.

Lietuvos ekonominę situaciją bei ribotus Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus resursus, japonai ėmėsi iniciatyvos. Jie nustebino lietuvius mokslišku požiūriu į parodos turinio organizavimą bei pasižymėjo lankstumu atliepdami M. K. Čiurlionio muziejaus administracijos lūkesčius.

1992 m. jau minėtame „Sezon“ meno muziejuje surengta pirmoji lietuvių kūrėjo paroda užsienyje „Čiurlionis: Fin-de-siècle Lietuvos fantastas ir mistikas“. Joje rodyti 165 eksponatai – daugiausia tapybos darbai, tušo grafika, fluoroportai, piešiniai, atvirukai, laiškai, muzikos rankraščiai. Parodą atidarė imperatorius Akihito ir Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo

M. K. Čiurlionis „Angelo preliudas“, 1909 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus nuotr.

Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis. Parodoje skambėjo kompozitoriaus muzika, vyko paskaitų ciklas. Žiūrovų dėmesio sulaukė ir archyvinė medžiaga, du parodos katalogai, atvirukų kolekcija. Įrašų kompanija „King’s Records“ specialiai šiai progai išleido keletą M. K. Čiurlionio kūrinių kompaktinių plokštelių.

Po 33 metų Japonijoje rengiamą parodą turėtų lydėti koncertų, susitikimų, edukacinių renginių programa. Šią gegužę į Lietuvą tiriamojo vizito ketina atvykti Nacionalinio Vakarų meno muziejaus delegacija, vadovaujama jo direktoriaus dr. Masayuki Tanaka.

■ *Kultūros ministerijos informacija*

Lobynai grįžta namo: Žemaičių muziejaus „Alka“ laukia kupini naujovių ir iššūkių metai

Kasdienės Žemaičių muziejaus „Alka“ veiklas papildo rimti, daug pokyčių žadantys darbai: į pavasarį atsidarysianti Žemaičių vyskupystės muziejų Varniuose iš Telšių perkeliama Sakralinio paveldo ekspozicija, baigiama įrengti nuolatinė Žemaičių muziejaus „Alka“ ekspozicija, lankytojus pakviesianti dar šiemet. Kokie lūkesčiai keliami šioms metams ir kas pasiekta pernai, pasakoja pastarąjį penkmetį įstaigai vadovaujanti direktorė Eva Stonkevičienė.

Iškalbingi skaičiai

Šiandienos muziejininkai laužo stereotipus, tenkindami kintančius visuomenės poreikius, sudomindami įvairiomis veiklomis. Siekiant aktualizuoti muziejinį objektą, reikia ieškoti kelio pas lankytoją per jo kasdienybę ir per tai, kas jam aktualu čia ir dabar. Pasiekus lankytoją, bus rastas raktas ir į užvertą muziejaus lobyną, – apie dermės paiešką, pastangas pristatyti Žemaičių muziejaus „Alka“ turimus turtus bei kolekcijas ir tapti didesniu traukos centru Žemaitijos regione pasakoja direktorė.

Daugiau kaip per devynias dešimtis metų Žemaičių muziejus „Alka“ tapo svarbiausiu muziejumi Žemaitijoje su ekspozicijomis nuo archeologijos iki šiuolaikinio meno ir su beveik 156 tūkst. muziejinių vertybių. Pastaruosius dešimtmečius muziejus augino lankytojų skaičių, plėsdamas paslaugų spektrą ir įgyvendindamas muziejinę veiklą Žemaičių kaimo muziejuje, Žemaičių vyskupystės muziejuje Varniuose, Telšių ješivoje, RAINIŲ KANČIOS KOPLYČIOJE, Bernardinų vienuolyno

komplekse įkurtoje laikinojoje Sakralinio paveldo ekspozicijoje.

Muziejaus siekis supažindinti su krašto kultūros palikimu, dvarų klestėjimo laikotarpiu, reikšmingu sakraliniu paveldu, Telšiuose gyvenusių žydų ir jų kultūros paveldo istorija, Žemaitiją sukrėtusių karų ir kitų negandų įvykiais, nuodugnai pristatyti savito etnografinio regiono reikšmę, žmonių buitį, Žemaitukų veislės arklių genofondą, rengti edukacines veiklas, organizuoti renginius ir plėtoti kitokią muziejinę veiklą buvo pastebėtas.

Per 2023 m. surengti 298 edukaciniai užsiėmimai, kuriuose dalyvavo 5156 žmonės, surengta 150 ekskursijų, subūrusių beveik 2900 lankytojų. Muziejininkai pernai suorganizavo 47 renginius, kuriuose apsilankė beveik 10 tūkst. žiūrovų. Ryškiausi pastarųjų metų renginiai: Užgavėnės Žemaičių kaimo muziejuje, vieno eksponato parodos Sakralinio paveldo ekspozicijoje, poezijos, muzikos ir kūrybos vakarai „Bijūnams žydint“ bei „Jurginams žydint“, Europos archeologijos dienos, Telšių ješivos ekspozicijos atvėrimas

lankytojams ir Pasaulio teisuolių atminimo ženklą, skirtą Žydų gelbėtojų atminimui įamžinti, atidengimo ceremonija.

Bendradarbiaujant su kitais muziejais, parengtos ir eksponuotos jungtinės parodos, įgyvendinti tarptautiniai projektai: „39-oji tarptautinė medalių ir mažosios skulptūros kūrėjų stovykla Telšiuose“, amatų ir kulinarinio paveldo šventė „Žemaitiu givastis“, kurioje dalyvavo tautinės muzikos ir šokio grupė iš Taivano, renginyje pristatė nacionalines šalies tradicijas, arbatos gėrimo ceremoniją, Toros studijų stovykla Telšių ješivoje, inicijuota Izraelio Aterat Shlomo ješivos bendruomenės, partnerių teisėmis dalyvauta projektuose „Baltų kelias“ ir „Tarptautinis Chaimo Frenkelio vilos festivalis“.

Kur du stos – padarys daugiau

„Žemaičių muziejus „Alka“ pozityviai žiūri į tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir stengiasi būti atviru partneriams. Tai sukuria sąlygas ilgalaikiam ir produktyviam darbui. Kur du stos – padarys daugiau, todėl mūsų kolektyvo teigiamas požiūris į galimybę dirbti kartu su kitomis institucijomis leidžia užmegzti abipusiai naudingus santykius su kiekvienu iš partnerių. Bendradarbiaujant su kultūros, meno, švietimo, ugdymo įstaigomis, klubais ir kitais partneriais suorganizuotos konferencijos, vyko parodų ir leidinių pristatymai, kultūriniai renginiai, pilietiškumo pamokos“, – akcentavo direktorė E. Stonkevičienė.

„Žemaičių muziejaus „Alka“ veiklos pa-

Nepaisant uždarytų dviejų padalinių, pernai Žemaičių muziejus „Alka“ sulaukė daugiau kaip 38 tūkst. lankytojų. Žemaičių muziejaus „Alka“ nuotr.

grindas yra ir reikšmingos kolekcijos, ir ekspozicijos, grįstos naratyvu, todėl imtasi įgyvendinti muziejų ekspozicijų mobilumo projektą, kurio rezultatas – parengtos eksponuoti dvi parodos „Spalvingas Adomo Galdiko kūrinių lobynas“ ir „Žemaitijos dvarų perlai“. Jas lankytojams jau pristatėme Zana-vykų, Molėtų muziejuose ir Panemunės pilyje, o šių metų lapkritį A. Galdikui skirta paroda sukvies lankytojus į Alytaus kraštotyros muziejų“, – informavo direktorė.

Greta turtingos muziejinės ir kultūrinės veiklos su tiesioginiais lankytojais, aktyvaus pulso neprarado ir virtuali erdvė: dalyvaujant partnerio teisėmis Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos projekte „Dvarų dokumentų skaitmeninimas“ atrinkti ir susisteminti 500 vnt. dvarų dokumentų skaitmeninimui, per metus suskaitmeninta ir į LIMIS metaduomenų saugyklą įvesta beveik 1300 pagrindinio ir pagalbinio fondo muziejinių vertybių (iš viso virtualiai apžiūrėti galima per 14 tūkst. kultūros paveldo objektų), surengtos 4 virtualios parodos, aktyviai veikia socialiniai tinklai, apie muziejų aktualizuojančias saugomas

Žemaičių vyskupystės muziejaus ekspozicijos salė. UAB „Infes“ nuotr.

istorines vertybes publikuota 19 straipsnių, parengti 47 pranešimai spaudai ir 9 publikacijos, 10 TV ir radijo reportažų.

Pasivyti laiką

„Pastarojo penkmečio muziejaus pavėslą tapyčiau projektinės veiklos ir meninių vertybių kraustymo štrichais. Savo darbą muziejuje pradėjau kraustynėmis ir, panašu, jog panašiai baigsiu pirmąjį penkmetį: su grįžtančiais lobynais namo, į „Alkos“ muziejų bei Varnius“, – prie virsmo taško artėjančius iššūkius apibūdina E. Stonkevičienė.

Greta muziejinės ir kultūrinių projektų veiklos galiausiai pasiekta finišo tiesioji įgyvendinant du didelės apimties investicinius projektus: „Žemaičių muziejaus „Alka“ modernizavimas“ ir „Žemaičių vyskupystės muziejaus aktualizavimas, gerinant muziejinės kultūrinės veiklos įvairovę“. Projektai finansuoti iš Europos regioninės plėtros fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Pastatų kapitalinio remonto darbus atliko generalinis rangovas UAB „Infes“. Vykdamas projektus, taip pat atliktas ir ekspozici-

jų atnaujinimas Žemaičių muziejaus „Alka“ pagrindiniame pastate Telšiuose, o Žemaičių vyskupystės muziejuje Varniuose varpinės bokštą praturtino keturi nauji varpai. Muziejaus atnaujinimo darbai – puiki galimybė kurti įdomią aplinką, pritaikant turimus kultūrinius resursus ir erdves šiuolaikiniam muziejų lankytojui.

Muziejaus vadovė neslepia, kad pandemija bei investicinių projektų įgyvendinimo laikotarpis

sulėtino tempą, užtruko bemaž 150 tūkst. eksponatų paruošimas ir perkėlimas į kitas saugojimo vietas. „Po šio mums tekusio ir sėkmingai įveikto iššūkio drąsiai galiu pasakyti, kad muziejaus kolektyvas pajėgus įveikti daug: net ir be patalpų aktyviai vykdyti muziejinę veiklą bei išpildyti iškeltus uždavinius, tad 2024-aisiais liko tik pavyti prarastą laiką. Netrukus prasidės tikrasis muziejaus gyvenimas. Esu dėkinga kiekvienam, kuris savo darbu prisidėjo ir prisideda prie svarbiausio Žemaitijoje muziejaus vardo garsinimo“, – sakė direktorė, papildydama mintį, jog šio amžiaus muziejaus branduolys yra ne vien turimos vertybės ir bazė. Muziejaus progresas priklauso nuo teisingo požiūrio, tad tai, kas vyksta greta – irgi ne mažiau reikšmingi dalykai: ekspozicijų konsultanto pasisveikinimas, patrauklus patalpų interjeras, įdomūs interaktyvūs elementai, aplinka, ekspozicijų aprašai, nustebinanti gido ekskursija, įtraukiantys edukaciniai užsiėmimai ir kokybiška komunikacija. ■

Žemaičių muziejaus „Alka“ informacija

Lietuvos nacionalinis muziejus bendradarbiaus su Luvru

Živilė STADALYTĖ

Luvras – vienas geriausių ir profesionaliausių muziejų „Lpasaulyje, todėl bendri projektai yra ne tik puikus Lietuvos nacionalinio muziejaus įvertinimas, bet ir žinia, kad dabartinėje geopolitinėje situacijoje Europos muziejų solidarumas tampa nepamainomu ginklu“, – pasirašant bendradarbiavimo sutartį su Luvro muziejumi Paryžiuje kalbėjo Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė.

Viešėdama Prancūzijoje R. Kačkutė susitiko su vienu iš Luvro vadovų Matthiasu Grolieriu. LNM pabrėžia, kad tai pirmasis Lietuvos muziejų susitarimas su Luvru. Pirmieji bendri projektai vyks šių metų spalio mėnesį. „Lietuvos nacionalinį muziejų ir Luvro muziejų sieja panašios atsakomybės ir iššūkiai, todėl šis susitarimas brėžia ilgalaikio, abiem pusėms naudingo bendradarbiavimo perspektyvą“, – atsivėrusiomis galimybėmis džiaugiasi R. Kačkutė.

Abiejų muziejų bendradarbiavimas su-

stiprins iki šiol turėtus ryšius, nes Lietuvos muziejininkystės ištakos glaudžiai susijusios su šiuo Paryžiuje esančiu muziejumi, pastebi LNM padalinio Kazio Varnelio namų-muziejaus menotyrininkė Indrė Urbelytė: „Šiuolaikinės muzeologijos pradininkas Lietuvoje Paulius Galaunė 1923–1924 m. stažavosi pirmojoje muziejų studijoms pasaulyje skirtoje įstaigoje – prestižinėje Luvro mokykloje. Įgytas žinias jis pritaikė kurdamas Čiurlionio muziejų, plėtodamas profesionalios muzeologijos kultūrą.“

LNM generalinė direktorė Rūta Kačkutė ir vienas iš Luvro vadovų Matthias Grolier susitikimo metu. LNM nuotr.

Tarp pirmųjų planų – mokymai ir bendra diskusija

Spalio mėnesį LNM organizuos Lietuvos nacionalinių ir valstybinių muziejų specialistų stažuotę Luvre. Jo darbuotojai parengs specialią programą, kurios metu pasidalins gerąja rinkinių kuravimo praktika, pristatys inovatyvius eksponatų apsaugos sprendimus.

Kitas bendras projektas – rudenį Luvro Dominique-Vivant Denon centre abiejų muziejų iniciatyva organizuojama visuomenei atvira apskritojo stalo diskusija apie Europos muziejų vaidmenį karo metu. Joje dalyvaus pranešėjai iš Lietuvos ir Prancūzijos, taip pat kolegos iš Ukrainos ir Lenkijos muziejų.

„Materialiojo paveldo objektai, privačios ir muziejų kolekcijos nuolat susiduria su iššūkiais, kurie peržengia valstybių sienas. Gamtos nelaimės, finansinės krizės, vagys-

tės, karai ar klimato kaita lemia šių objektų ir kolekcijų ateitį. Šiandien, Rusijos karo Ukrainoje akivaizdoje, muziejų grobstymas tampa vienu iš kertinių okupacijos ir kultūros naikavimo įrankių, o paveldo apsauga – svarbia pasipriešinimo ir tapatybės išsaugojimo forma. Šie procesai dar kartą išryškina tarptautinio muziejų solidarumo ir bendradarbiavimo svarbą krizių akivaizdoje. Pasibaigus karui, muziejų solidarumo reikšmė išryškės diskusijose dėl restitucijos, kuri yra vienas iš svarbiausių taikos atkūrimo uždavinių“, – būsimos diskusijos aktualumą apibūdino R. Kačkutė.

Tai tik pirmieji būsimo bendradarbiavimo planai, ateityje bus inicijuojama daugiau projektų, veiklų ir mokymų, apimančių įvairias muziejininkystės sritis. Pasirašyta sutartis galios trejus metus ir galės būti pratęsiama. ■

Akcijos „Ukrainos kultūra neturi kuo gintis“ metu surinktos lėšos skirtos priemonėms paveldui išsaugoti

Jurga STRIMAITIENĖ

Vasarį iš Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) Restauravimo centro buvo išvežtos už akcijos „Ukrainos kultūra neturi kuo gintis“ metu surinktas lėšas nupirkto restauravimo medžiagos ir įranga. Ukrainos muziejininkams reikalingų priemonių sąrašą muziejus parengė kartu su partneriais ukrainiečiais. Šios priemonės skirtos Ukrainos nacionaliniams istorijos muziejams – iš čia jos pasieks kitus šalies muziejus.

„Simboliška, kad mūsų parama Ukrainai iškeliuja būtent tokią dieną – Vasario 16-osios išvakarėse. Tai ne tik priminimas, kaip svarbu, atkūrus nepriklausomybę, ją saugoti ir puoselėti, bet ir skatinimas palaikyti tuos, kurie kovoja už laisvę“, – sakė LNM generalinė direktorė Rūta Kačkutė.

Už akcijos metu paaukotus pinigus nupirka beveik 200 vnt. restauravimo me-

džiagų ir įrangos. Kadangi dirbama su labai vertingais kultūros objektais, restauravimo medžiagos turi atitikti tam tikrus reikalavimus: turi nekenkti eksponatui, būti stabilios ir pašalinamos.

Didžiąją siuntos į Ukrainą dalį sudaro įvairios cheminės medžiagos ir dailės priemonės, naudojamos konservavimo ir restauravimo procesuose: nuo specialių ploviklių ir valiklių (paviršiaus aktyviosios medžiagos, muilai, trintukai, tirpikliai), tvirtinimo (įvairūs polimerai), klijavimo (baltyminės kilmės klijai, epoksidiniai klijai, klijai stiklui ir pan.) iki akvarelės ir temperos, naudojamų meno kūrinių restauravimui ir tonavimui. Taip pat apsauginės dangos – vašakai, lakai, kuriais padengiamas eksponatas po restauravimo. Nupirka ir specialaus įvairaus storumo ir atspalvių japoniško popieriaus, naudojamo restauruo-

LNM komanda už sukauptas akcijos lėšas į Ukrainą išsiuntė restauravimui reikiamas medžiagas ir įrangą. LNM nuotr.

Iniciatyvą padėti Ukrainos muziejams organizavo LNM, LRT ir „Stiprūs kartu“, akcijos partneriai – Lietuvos muziejų asociacija ir Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija. LNM nuotr.

jant popieriaus eksponatus.

Į Ukrainą išvežtas mikroskopas su kamera, didinamieji akiniai, kad restauratorius ar meno kūrinių tyrėjas galėtų apžiūrėti eksponatus, išvelgti subtilias detales, dažų sluoksnių išsidėstymą, mikropažeidimus. Nupirkta įranga popieriaus, medienos, tekstilės eksponatų rūgštingumui matuoti (pH-metras) su elektrodu ir šiai įrangai prižiūrėti reikalingi valymo, laikymo ir kalibravimo tirpalai. Ukrainiečiams perduota ir nedidelės talpos sumažinto slėgio kamera eksponatų tvirtinimui, garinis skalpelis ir kauteriai, naudojami tam tikruose restauravimo procesuose, taip pat ultragarsinės vonelės, kuriose galima švelniai nuvalyti nedidelius, dažniausiai metalinius, dirbinius. O ultravioletinių spindulių lempos ypač reikalingos apžiūrint paveiktus prieš restauravimą.

Visos šios medžiagos ir įranga pasitarus popieriaus, medienos, tapybos, archeologinių radinių, tekstilės, istorinio metalo ir keramikos konservavimui ir restauravimui. ■

Per paramos akciją Lietuvos žmonės paaukojo apie 10 tūkst. eurų. Iniciatyvą rėmė 100 šalies muziejų. LNM nuotr.

Lietuvos muziejų asociacija knygų mugėje ir karjeros parodoje pristatė leidinius ir muziejininko profesiją

Greta KATKEVIČIENĖ

Vasarį ir kovą Lietuvos muziejų asociacija (LMA) dalyvavo tarptautinėje Vilniaus knygų mugėje ir mokymosi, žinių bei karjeros planavimo parodoje „KARJERA & STUDIJOS Lietuvoje 2024“. Knygų mugėje asociacijos suburtame jungtiniame muziejų stende pristatyti naujausi muziejų leidiniai, vyko susitikimai su pristatomų leidinių autoriais, o karjeros mugėje būsimi studentai supažindinti su muziejininko profesija.

Gausi muziejų renginių programa

Vasario 22–25 d. LMA tradiciškai dalyvavo Vilniaus knygų mugėje. Bendrame Lietuvos muziejų stende savo nau-

jausius ir svarbiausius leidinius bei veiklą pristatė daugiau nei dvidešimt penki muziejai. Knygų mugės svečiai galėjo pabendrauti su muziejų atstovais, gauti informacijos apie jų vykdomą veiklą, veikiančias parodas, siūlomus edukacinius užsiėmimus. Muzie-

Lietuvos muziejų asociacijos stendą pirmąją mugės dieną aplankė JE Prezidentas Gitanas Nausėda. Fot. L. Valužienė, LMA nuotr.

Marijos ir Jurgio Šlapelių namai-muziejus VKM pristatė menininkės iš Ukrainos Olenos Sagaydos knygą „Rober“, išleistą lietuvių ir anglų kalbomis. Fot. L. Valužienė, LMA nuotr.

jai aktyviai įsitraukė ir į Vilniaus knygų mugės renginių programą – pristatyti naujausi leidiniai, organizuoti susitikimai, vykdytos edukacinės veiklos Jaunųjų skaitytojų salėje.

Pirmąją mugės dieną forume LMA ir Maironio lietuvių literatūros muziejus pristatė Jono Mačiulio-Maironio „Pavasario balsų“ vertimą į anglų kalbą „Voices of Spring: Selected Poems“. Tą dieną Tauragės krašto muziejus „Santaka“ pristatė Dariaus Kinulio knygą „Lauksargiai. Mažosios Lietuvos dailis“, Muitinės muziejus – Tomo Šerno knygą „Muitinės kronikos“. Jaunųjų skaitytojų salėje vyko Muitinės muziejaus edukacija apie kinologiją ir muitinės tarnybinius šunis. Ignalinos krašto muziejus pristatė Kristinos Skrebutėnienės dainų rinktinę „Žalioj girioj

paukštės giema“.

Antroji mugės diena LMA prasiėjo nuo Marijos ir Jurgio Šlapelių namo-muziejaus organizuojamo susitikimo su ukrainiečių rašytoja Olena Sagaida ir jos knygos „Roberras“ pristatymo. Vėliau Panevėžio kraštotyros muziejus pristatė Zitos Pikelytės knygą „Fotografas Antanas Patamsis. Panevėžys“, o Rašytojų kampe Šilutės Hugo Šojaus muziejus pristatė knygą „Šilutės Hugo Šojaus muziejus, dvaras, parkas – verta atrasti“.

Vasario 25 d. knygų pristatymus užbaigė Prienų krašto muziejus su knyga „Kazimieras Pyplys-Mažytis. Lietuvos partizanų pasiuntinys į Vakarų“.

Knygų mugėje muziejai vėl turėjo jungtinį stendą: lankytojų laukė Alytaus kraštotyros muziejus, Tauragės krašto muziejus „Santaka“, Lietuvos aviacijos muziejus, Merkinės krašto muziejus, Markučių dvaro muziejus, Neringos muziejai, Šilutės Hugo Šojaus muziejus, Mari-

jampolės krašto ir Prezidento Kazio Griniaus muziejus, Anykščių menų centro Angelų muziejus, Žemaičių muziejus „Alka“, Lietuvos švietimo muziejus, Bažnytinio paveldo muziejus, Panevėžio kraštotyros muziejus, Rokiškio krašto muziejus, Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus, Lietuvos etnografijos muziejus, Maironio lietuvių literatūros muziejus, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus, Trakų istorijos muziejus, Prienų krašto muziejus.

Atskiruose stenduose mugėje prisistatė Lietuvos nacionalinis muziejus, Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, Lietuvos jūrų muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai,

A. Baranausko ir A. Vienuolio-Žukausko memorialinis muziejus, Šiaulių „Aušros“ muziejus.

Lietuvos muziejų asociacijos dalyvavimas Vilniaus knygų mugėje organizuojamas įgyvendinant projekto „Organizacijos 2024 metų programa“ veiklų ir jų viešinimo planą, kuris finansuojamas iš Lietuvos kultūros tarybos (LKT) programos „Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“ 2 finansuojamos veiklos „Strateginis asociacijų ir (ar) skėtinių organizacijų finansavimas“ (SKO2) lėšų.

Būsiami studentai supažindinti su muziejininko darbu

„Dirbame muziejuje: kurk ir išsaugok savo istoriją drauge!“ – tokiu šūkiu karjeros mugės lankytojus pasitiko jungtinis Lietuvos muziejų stendas.

LMA kartu su Žemaičių muziejumi „Alka“, Lietuvos etnokosmologijos muziejumi, Lie-

tuvos jūrų muziejumi, Lietuvos švietimo muziejumi, Kėdainių krašto muziejumi, Muitinės muziejumi, Trakų istorijos muziejumi, Nacionaliniu muziejumi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmais, Vaclovo Into akmenų muziejumi ir Kernavės archeologinės vietovės muziejumi kovo 28–29 d. dalyvavo didžiausioje Lietuvoje mokymosi, žinių ir karjeros planavimo parodoje „KARJERA & STUDIJOS Lietuvoje 2024“, kuri vyko Lietuvos parodų ir kongresų rūmuose LITEXPO.

Muziejai apie savo karjerą dar tik galvojančioms moksleivėms pristatė profesijų, reikalingų jų darbui, įvairovę: archeologų, istorikų, menotyrininkų, edukatorių ir gidų, rinkinių saugotojų ir kuratorių, restauratorių, knygrišių ir netgi... kinologo bei astrofiziko. ■

Naujos Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus saugyklos

Austėja MIKUCKYTĖ-MATEIKIENĖ

Po 16 metų trukusios rekonstrukcijos atidarytos naujos Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus pastatų patalpos. Muziejinės vertybės čia eksponuojamos atvirose saugyklose, kurias apžiūrėti ir pažinti galima per ekskursijas su gidu.

Naujasis pastatas sustiprina iki šiol muziejaus puoselėtą kryptį – visuomenei pristatyti ne tik įdomius, svarbias istorijas pasakojančius eksponatus, bet ir būti turinčio laisvalaikio praleidimo erdve. Patalpose – 7 saugyklos, parodų erdvės, skaitykla, šiuolaikiška daugiafunkcinė renginių salė, mažoji konferencijų salė, 9 modernūs muziejaus darbuotojų kabinetai, kavinės erdvė.

Naujame komplekse įrengtos vienos moderniausių atvirų ir interaktyvių muziejinių vertybių saugyklų Lietuvoje. Nuo šiol didelę dalį eksponatų galima pamatyti vitrinose arba slankiojančių saugyklų spintų lentynose.

„Atviros saugyklos – tai saugyklos, kuriose muziejinės vertybės pristatomos kaip ekspozicija“, – pasakoja muziejaus direktorė Nideta Jarockienė. Teatro, didžiųjų muzikos instrumentų, muzikos, kino kamerų, stambiosios kino technikos saugyklose saugoma 70 proc. muziejaus kolekcijos.

Saugyklose sumontuota Nyderlandų įmo-

nės „Bruynzeel Storage Systems“ – novatoriškų ir erdvę kuriančių sprendimų muziejuose lyderės Europoje – sukurta įranga. Šiuo metu mūsų šalies muziejuose nėra tokių analogų.

Nuolatinėje ekspozicijoje siekiama pristatyti pirmuosius muziejaus sumanytojus ir kūrėjus: Lietuvos meno kūrėjų draugiją, Balį Sruogą, Vincą Krėvę-Mickevičių, pirmąjį teatro muziejaus direktorių, aktorių Stasį Pilką, aktorių Antaną Jasūdį ir režisierę, aktorę Unę Babickaitę.

Daugiafunkcinėje salėje vyks kino sean-

Didžiųjų muzikos instrumentų saugykla. Fot. Z. Nekrošius, LTMKM nuotr.

Parodoje „KARJERA & STUDIJOS Lietuvoje 2024“ Lietuvos muziejų atstovai lankytojams pasakojo apie muziejininko darbą. Fot. L. Valužienė, LMA nuotr.

Kino kamerų saugykla pirmame aukšte. Fot. Z. Nekrošius, LTMKM nuotr.

sai, vaidinimai, muziejaus ar kitų institucijų renginiai. Salė lengvai transformuojama – pakyla su kėdėmis gali būti sustumta. Erdvė pasižymi gera akustika ir apšvietimu. Šalia įkurtas grimo kambarys atlikėjams ir kūrėjams.

Pastatuose įdiegtos elektros energiją taupančios vėdinimo kameros su rotaciniais rekuperatoriais, tarptautinius standartus atitinkanti saugyklų klimato kontrolės sistema, šiuolaikiška gaisro gesinimo dujomis įranga.

Naujosiomis muziejaus patalpomis tapo XX a. pradžioje Mažųjų Radvilų rūmų kieme pastatyti gyvenamieji korpusai, sandėliai. Archeologinių kasinėjimų metu atidengtos senojo pastato arkos, pamatų fragmentai. Aptikti XVI a. pab. – XVII a. I pusės, manytina, Naruševičių giminės, Kristupo Radvilos herbinių koklių fragmentai. Šie bei kiti radiniai, dalis arkų ir pamatų išsaugoti, įstiklinti ir bus matomi lankytojams. ■

Kino technikos saugykla rūsyje. Fot. Z. Nekrošius, LTMKM nuotr.

Pilininko namas kviečia pažinti Lietuvos tapatybę

Jurga STRIMAITIENĖ

Gedimino kalno papėdėje atidarytas naujas Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinys – Pilininko namas. Jame atveriamą Lietuvos istoriją šiuolaikiškai pristatanti ekspozicija „Suprasti Lietuvą“.

Naujas pasakojimo raktas – istorija kitaip

Pilininko name supažindinama su esminėmis Lietuvos identitetą formavusiomis idėjomis ir žmonėmis, kurie prisidėjo prie Lietuvos valstybingumo, kultūros ir mokslo raidos.

Lietuvos nacionalinio muziejaus generalinė direktorė dr. Rūta Kačkutė Pilininko namo atidarymo metu pabrėžė, kad pirmiausia buvo ieškoma kitokio pasakojimo rakto – siekta, kad šalies tapatybės pristatymas sietųsi su individualizuotu visuomenės ir žmogaus gyvenimo motyvu. Naujame muziejuje lankytojai kviečiami Lietuvos istoriją pažinti per atskiras temas, kurios atspindi esminius visuomenės raidos ir žmogaus

gyvenimo aspektus – tai kūryba, tikėjimai, kovos, istorijos lūžiai, pasauliniai saitai ir žmonės. Kiekviena tema atskleidžiama atskiroje ekspozicinėje salėje, o jose apžvelgiami svarbiausi įvykiai ir reiškiniai nuo seniausių laikų iki mūsų dienų, išskiriant svarbiausius akcentus, suformavusius Lietuvos tapatybę.

„Norėjome sukurti patrauklų gidą, bet nesusaprustintą Lietuvos istorijos pasakojimą – atpažįstamą užsieniečiui, suprantamą jaunimui, čia laukiami visi Lietuvos žmonės“, – kokiems lankytojams skirta ekspozicija, pristatė R. Kačkutė.

Naujame muziejuje lankytojai kviečiami ne tik apžiūrėti ekspoziciją. Siekiantiems gilesnių istorinių žinių informacija patogiai prieinama išmaniuoju telefonu nuskenavus QR kodą prie temos ar eksponato. Lankyto-

Prieš rekonstrukciją Pilininko name ir jo teritorijoje buvo atlikti istoriniai, archeologiniai, architektūriniai ir polichrominiai tyrimai. Fot. A. Bėkšta, LNM nuotr.

jų įspūdžius taip pat sustiprins ir dar geriau pažinti ekspoziciją leis siūlomas audiogidas.

Lankytojai kviečiami atrasti Lietuvos veidą

Muziejaus vadovė R. Kačkutė pristatymo metu sakė, jog ši nauja ekspozicija Gedimino kalno papėdėje išskirtinė tuo, kad ji išryškina Lietuvos tapatybę ir padeda suprasti kaip Lietuva atrodo pasaulio kontekste ir kaip pasaulio tendencijos čia būdavo pritaikomos, adaptuojamos. „Nebūdami stipriai išskirtiniai, buvome išradingi: barokinį meną skatino estetiškos didikų ambicijos, Kazimiero Semenavičiaus veikale dar 1650 m. aprašyta raketų gamyba, o ANBO lėktuvai niekuo nenusileisdavo didžiųjų valstybių analogams“, – apie lietuvių išskirtinumą ir santus su pasauliu, kurie pristatomi ekspozicijoje, kalbėjo muziejaus generalinė direktorė.

Naujojo muziejaus lankytojai bus kviečiami išsakyti savo nuomonę, kuri iš teminių salių geriausiai atspindi Lietuvos tapatybę ir indėlį į šalies raidą. „Valstybės kūrimo procesas nėra vienkartinis ar statiškas. Nuolat kylantys nauji iššūkiai verčia kiekvieną iš mūsų užduoti sau klausimą: kokią bendrą tikrovę mes norime kurti toliau? Tikimės, kiekvienas šio muziejaus lankytojas pasijus svarbiu Lietuvos ateities kūrėju ir ieškos savo atsakymo, koks yra Lietuvos veidas“, – Pilininko namo ekspozicijos aktualumą apibūdino R. Kačkutė.

Ekspozicijoje „Suprasti Lietuvą“ lankytojai galės ne tik apžiūrėti eksponatus, bet ir patys kurti. Muziejuje įdiegti nauji technologiniai sprendimai leis visiems prisidėti prie Lietuvos audinio rašto kūrimo ar pasaulio gaublyje pažymėti šalis, kuriose emigravę lietuviai taip pat prisideda prie Lietuvos tapatybės kūrimo. Lankytojai sukurtą Lietuvos audinio raštą galės persikelti į savo el. įrenginį kaip užsklandą,

o gavę instrukciją el. paštu – jį išsisiuvinėti.

Nauja traukos vieta Vilniuje

Pilininko namo kūrėjai siekė, kad tai būtų ne tik šiuolaikinis muziejus, kurį verta aplankyti, bet ir nauja turistų pamėgta vieta senamiesčio širdyje. Ekspozicija „Suprasti Lietuvą“ rengta taip, kad taptų patrauklia erdve ir jaunesiems lankytojams, ir miesto svečiams. Planuojama, kad Gedimino kalno papėdėje duris atveriantis Pilininko namas taps nauja edukacijų, koncertų, renginių ir laisvalaikio vieta.

Lietuvos Respublikos kultūros ministras Simonas Kairys naujojo Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinio atidarymo metu pabrėžė, kad Pilininko namas šį istorijos lapą verčia suformuotas kaip kultūros erdvė. „Šis vertingas istorinis pastatas buvo ne tik restauruotas, bet yra suformuota ir jo koncepcija, suplanuotos veiklos, įrengta Lietuvos tapatybei skirta ekspozicija. Kuriant naujas kultūros erdves visuomet labai svarbu matyti galutinę viziją, tai yra ne tik restauruotas sienas ar atidengtus skliautus, bet ir tai, koks naratyvas skleisis tarp tų sienų. Idealu, kai forma ir turinys sutampa, kai pati erdvė ir joje kuriami pasakojimai tarsi papildo vienas kitą. Neabejoju, kad tokią formos ir turinio apykaitą pamatysime ir čia, Pilininko name“, – sakė kultūros ministras.

Istorinis pastatas atgijo

Pilininko namą rekonstravo statybos ir restauravimo įmonė „Virmalda“, jame Lietuvos istorijai skirtą ekspoziciją įrengė architektūros biuras „Processoffice“. „Buvo didelis iššūkis perteikti

subalansuotą ir perskaitomą idėją ypatingame istoriniame pastate, projektas tikrai įdomus. Sąlyginai mažoje erdvėje, siūlome lankytojams funkcinę įvairovę, šis muziejus išsiskirs ir unikaliais sprendimais“, – atidarymo metu apie Pilininko namo ekspozicijos architektūros kūrimo procesą sakė Vytautas Biekša, „Processoffice“ direktorius.

Pilininko namas su keturiais atskirais įėjimais į rūsius yra unikalus XV–XVI a. Lietuvos pilių paminklas. Atliekant restauravimo ir konservavimo darbus čia atidengti ir dabar eksponuojami gotikos ir renesanso laikotarpių mūrai ir dekoruoti elementai, atkastas šiaurinis rūsys, požeminiai koridoriai, skliautuotos erdvės su renesansinėmis angomis, atidengtos medinės sijinės perdangos.

Pagrindinę Pilininko namo ekspoziciją papildo rūsiuose pristatomas pasakojimas apie pilininko amatą, pilininkystę, akmen-tašystę ir Vilniaus miesto, koks jis buvo prieš 200 metų, istoriją. ■

Pilininko namo projekto kaina – daugiau kaip 4 mln. eurų, finansuota iš Europos regioninės plėtros fondo lėšų. Fot. A. Bėkšta, LNM nuotr.

Žydų kultūros ir tapatybės muziejus: pasakojama tai, ko nėra vadovėliuose

Mindaugas KLUSAS

Sausio 18 d. atidarytas Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus (LŽKTM). Tai naujas ir didžiausiais Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus (VGŽIM) padalinys kitaip dar vadinamas Litvakų muziejumi.

LŽKTM yra pirmasis muziejus mūsų šalyje įvairiapusiškai ir išsamiai pristatantis Lietuvos žydų istoriją, kultūrą, papročius, skirtingus istorinės kasdienybės siužetus. Anot Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejaus direktoriaus istoriko dr. Simono Strelcovo, muziejus atveria naują puslapį

muziejininkystėje: tokio antro Lietuvoje nėra.

„Mes, jaunesnė karta, brendome Holokausto tragedijos šešėlyje. Žydų kultūra dažniausiai pristatoma per tą kataklizmą. Šis muziejus savo ruožtu pasakoja visai kitą istoriją, tai, ko nėra vadovėliuose: tai

kultūra, tradicijos, religija, raštas, virtuvė, žaidimai, papročiai, žymūs žmonės, kuriais galime didžiulis Lietuvoje ir už jos ribų. Tikimės, kad muziejuje bus daug vyksmo, įdomių pokalbių, diskusijų, peržiūrų, perklausų. Tikiu, kad muziejus įsilies į Vilniaus kultūros erdvę gražiai ir prasmingai.“

Muziejuje didelis dėmesys skiriamas Lietuvoje gimusiems, gyvenusiems ar su ja susijusiems pasaulinio garso litvakams. Tarp jų – Nobelio premijos laureatai Aaronas Klugas ir Bernardas Lownas, menininkai Markas Antokolskis, Jacques’as Lipchitzas, Neemija Arbitblatas, Holivudo žvaigždės Ruth Roman, Alas Jolsonas, Laurence’as Harvey’us.

Muziejaus ekspozicija įkurta per tris aukštus: pirmame aukšte pasakojama apie įvykius ir reiškinius, formavusius Lietuvos žydų kultūrą, tapatybę ir kasdienį gyvenimą, antrame aukšte pristatoma žydų kūryba, o trečiame veikia vieno žymiausių XX a. Lietuvos žydų dailininkų, sunaikintą Šiaurės Jeruzalę įamžinusio, vilniečio Rafaelio Chvoleso muziejus.

Žodžių mainai

Pirmajame ekspozicijos aukšte pristatomas žydų apsigyvenimo Lietuvoje istorinis kontekstas, aptariamas judaizmas, gyvenimas štetluose, žydų vartotos hebrajų ir jidiš kalbos. „Hebrajų kalba rašytus religinius tekstus, palinkęs virš knygu,

nuodugnai studijavo dažnas žydų bendruomenės narys. O jidiš ilgą laiką laikyta prasčiokiška, liaudies kalba“, – pasakoja LŽKTM l. e. p. Ekspozicijų skyriaus vedėjas, istorikas dr. Aivaras Poška.

XIX amžiaus pabaigoje–XX a. pradžioje požiūris keitėsi, atkreiptas dėmesys, kad jidiš ne koks nors dialektas, o atskira kalba. Kaunas tapo hebrajų kalbos sostine, o jidiš – Vilniaus Gaono ir kitų asmenybių nuopelnu – įsitvirtino Vilniuje, Šiaurės Jeruzalėje.

Lankytojai apžiūri litvakų dailininko R. Chvoleso kūrinius. Fot. I. Gelūnas, LŽKTM nuotr.

Litvakų muziejaus sumanytojas yra pernai balandį Anapilin išėjęs poetas, rašytojas Markas Zingeris. Fot. I. Gelūnas, LŽKTM nuotr.

Ekspozicijos kuratorė istorikė D. Čypaitė-Gilė ir muziejaus Ekspozicijų skyriaus vedėjas, istorikas A. Poška. Fot. I. Gelūnas, LŽKTM nuotr.

Rimonai – dekoratyviniai Toros ritinio antgaliai. LŽKTM nuotr.

Kalbų ekspozicijoje dėmesio sulauks ir esperanto kalbos kūrėjas Liudvikas Zamenhofas, siekęs suteikti žmonijai įrankį, kuriuo galėtų naudotis visi ir suprasti vienas kitą.

„Įdomu, kad jidiš ir hebrajų kalbų skoliniai, kaip *chebra*, *bachūras*, *pacanas*, *chaliavai*, *chana*, *kipišas*, iki šiol kasdien vartojami lietuvių. Tai rodo, jog anuomet santykiai tarp nacionalinių grupių nebuvo tik ekonominiai. Vieną kitą žodį iš lietuvių yra pasiskolinę ir žydai: bruknė, bulvė, ragana. Moksliniai tyrimai teigia, kad Lietuvoje jidiš kalba turėjo litviš, lietuvišką, dialektą“, – pastebi LŽKTM ekspozicijos kūrėtorė istorikė Dovilė Čypaitė-Gilė.

Dėmesys judaikai

Judaizmo ekspozicija muziejuje – viena reikšmingiausių, atskleidžianti turtingą Lietuvos žydų religinę tradiciją. Rodomi XVIII a. menantys unikalūs sakraliniai objektai iš Vilniaus Didžiosios sinagogos: per Holokaustą išsaugoti kartušas, omedas, aron kodešo durys, rimonai – dekoratyviniai Toros ritinio antgaliai, jada – rodomosios lazdelės Torai skaityti. Taip pat po 10 metų trukusių kasinėjimų atrastos šventovės liekanos: XVIII a. memorialinė plokštė, sinagogos kolonų fragmentai, vitražo šukės. Judaizmo salėje pristatomi žymiausi iš Lietuvos kilę kantoriai, kurių balsai skambėjo Vilniaus Didžiojoje sinagogoje ir svetur.

Gyvenimas štetluose

Atskira ekspozicijos salė skiriama štetlams – miesteliams, kurių didelę dalį gyventojų iki Antrojo pasaulinio karo sudarė žydai. „Štetlų gyvenimas buvo atskiras mikrokosmas. Kultūriniai, ekonominiai saitai tarp žydų ir lietuvių, taip pat tarp pačių žydų buvo labai fragmentuoti. Visas tas istorijas

Vienas iš muziejaus eksponatų – jadas, rodomoji lazdelė Torai skaityti. LŽKTM nuotr.

šioje salėje mes ir bandome sutalpinti“, – sako A. Poška. Speciali kartoteka leidžia susipažinti su 70-ies štetlų istorija, miestelių sinagogomis, iškiliausiomis asmenybėmis.

Politikos salėje pristatomi žydų politiniai judėjimai. „Visiems gerai žinomas sionizmo judėjimas, skatinęs keltis į tuometę Palestiną ir kurti Izraelio valstybę. Tačiau mažai kam žinoma, kad Lietuvoje greta štetlų buvo kuriami kibuciai, kuriuose žmonės ruošti gyvenimui Palestinoje“, – pasakoja D. Čypaitė-Gilė.

Nemirtinga plejada

Antasis ekspozicijos aukštas skirtas Lietuvos žydų kūrybai ir pasaulietinei kultūrai: literatūrai, muzikai, teatrui, daili. Taip pat čia galima pasiklausti Lietuvos žydų pasakojimų apie jų pačių ir jų šeimos narių santykį su gimtine ir apmąstyti, kokie veiksniai formavo Lietuvos žydų tapatybę.

Čia lankytojų laukia susitikimai su gausia ir nemirtinga litvakų menininkų plejada: Abraomas Mapu, Abraomas Suckeveris, Chaimas Gradė, Abraomas Karpinovičius, Icchokas Meras, Grigorijus Kanovičius, Jacha Heifetzas, Leopoldas Godowskis, Danielius Dolskis, Klara Rokmor, Danielius Pomerancas, Benjaminas Gorbulskis, Leonardas Cohenas, Anatolijus Šenderovas.

Žydai buvo novatoriai, pirmieji į daugelį Lietuvos miestelių atnešę kino teatrą, fotoateljė tradicijas. Iš Lietuvos kilo ne vienas žmogus, padaręs tarptautinę karjerą kine ar apskritai vizualiniuose menuose: Alas Jolsonas, Lorence`as Harvey`us, Ruth Rokman, Moišė Vorobeičikas. Ir... Davidas Suchet (Erkiulis Puaras).

Muziejus muziejuje

Trečiajame ekspozicijos aukšte įsikūręs Rafaelio Chvoleso muziejus. Per vieno žmogaus gyvenimo istoriją atsklei-

džiami sudėtingi XX amžiaus pirmos pusės įvykiai ir jų nulemti likimai. Dailininko kūrinius muziejui padovanojo Paryžiuje gyvenantys sūnūs Milijus ir Alexandre'as.

Litvakų muziejus pritaikytas ir mažiesiems lankytojams. Beveik kiekvienoje ekspozicinėje salėje juos pasitinka žaidimai, dėlionės ir kitos įtraukios pažinimo priemonės, skatinančios kūrybiškumą ir padedančios pažinti Lietuvos žydų bendruomenės istoriją.

Muziejaus ekspozicija lankytojams padės atsakyti į klausimus, kas yra Lietuvos žydai, kas formavo ir formuoja Lietuvos žydų tapatybę, ir kaip ji paveikė lietuvių kultūrą. Muziejus siekia skleisti toleranciją tarp kultūrų, ugdyti empatiją ir tautų bendrabūvį.

Įsikūrė „Tarbut“ gimnazijos pastate

Istorizmo architektūros pastatas (architektas Tadeusz Maria Rostworowski), kuriame veikia LŽKTM, buvo reikšmingas Vilniaus žydų gyvenimo centras. XIX amžiaus pabaigoje jis buvo pastatytas kaip prabangių butų masyvas. 1915 metais gydytojas Josifas Epšteinas įsteigė žydų gimnaziją dėstomąja hebrajų kalba, nuo 1916 metų mokyklai išnuomos patalpos Pylimo g. 4. Steigėjui mirus per šiltinės epidemiją, gimnazija pavadinta jo vardu. XX amžiaus 3-iajame dešimtmetyje gimnaziją pradėjo globoti organizacija „Tarbut“ (hebr. k. „kultūra“), mokykla pavadinta jos vardu.

Muziejaus ekspozicijų projekto autorius – architektų biuras „Processoffice“, vyriausiasis architektas Vytautas Biekša. Muziejaus pastato kapitalinio remonto ir tvarkybos darbų projektą parengė UAB „Projektavimo ir restauravimo institutas“ (projekto vadovė Marija Nemunienė), projektą įgyvendino UAB „Ekstra statyba“.

Laisvės simboliai, ikonos ant šovinių dėžių, šedevro kambarys ir intymumas Lietuvos muziejuose

Neringa ŠUKYTĖ

Sausio–kovo mėnesiai Lietuvos muziejams buvo gausūs naujų parodų: pristatytos dvi ikonų parodos, taip pat parodos, skirtos Lietuvos narystės NATO sukakčiai, supažindinta su Baltijos valstybių laisvės simboliais. Lankytojai pakviesti į akistatą su vienu dailininku ir jo darbais šedevro kambaryje, dėmesys skirtas ir retai muziejuose nagrinėjamai intymumo, normų ir žmogiškų poreikių temai.

Baltijos valstybių laisvės simboliai

Vasario 14 d. Valdovų rūmų muziejuje atidaryta paroda, skirta XX a. valstybingumo istorijai – „Baltijos valstybių laisvės simboliai 1918–1940 m. Lietuva, Latvija, Estija“. Pirmą kartą vienoje vietoje eksponuo-

Didžiausią eksponatų kiekį parodai paskolino kolekcininkas Vilius Kavaliauskas. Fot. M. Kaminskas, Valdovų rūmų muziejaus nuotr.

tos Latvijos ir Estijos prezidentų grandinės, Vytauto Didžiojo ordinas su aukso grandine, kitų to meto žymių Europos šalių politikų pagerbimo bei įvertinimo valstybiniai ženklai – ordinarai, medaliai, žvaigždės.

Muziejaus Parodų centre eksponuojamoje parodoje gausiausia dalis skirta Lietuvos 1918–1940 m. valstybinių apdovanojimų istorijai bei iškiliausiomis apdovanotoms asmenybėms atskleisti. Parodą Valdovų rūmų muziejus surengė su ilgamečiais partneriais – Vytauto Didžiojo karo muziejumi ir Lietuvos centriniu valstybės archyvu, taip pat prisidėjo Latvijos istorijos muziejus, Estijos generolo Laidonerio muziejus bei Lietuvos kino centras.

Ikonos ant šovinių dėžių

2014 m., prasidėjus Rusijos agresijai prieš Ukrainą, šios šalies menininkai Sofija Atlantova ir Oleksandras Klimenka pradėjo tapyti ikonas ant šovinių dėžių. Parodoje Kauno IX forto muziejuje eksponuojamų ikonų perteikiama mintis yra daugia-

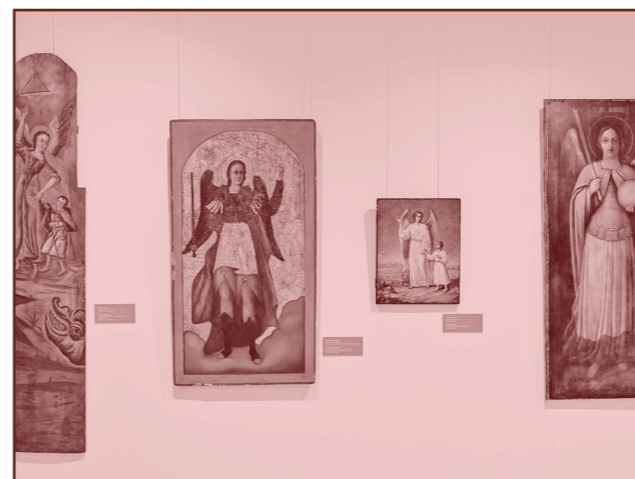

Ukrainiečių menininkų parodoje 19 ikonų iš ciklo „Pietitus“. Fot. R. Vinkevičiūtė-Kazlauskienė, Kauno IX forto muziejaus nuotr.

sluoksnė, ikonos pasakoja įvairias istorijas, kurios sudaro vieną pasakojimą apie karą ir taiką, žmogaus kančią ir viltį. Autoriai ikonas parduoda, o gautas lėšas skiria labdarai – remia įvairias gydymo institucijas, teikiančias pagalbą ukrainiečiams.

Paroda eksponuota keliolikoje šalių ir daugiau kaip 120 vietų. Joje taip pat pristatoma režisieriaus ir operatoriaus iš Lietuvos Sergejaus Orlovo specialiai šiam projektui sukurta vaizdo instaliacija.

Išvežti – būdas išsaugoti

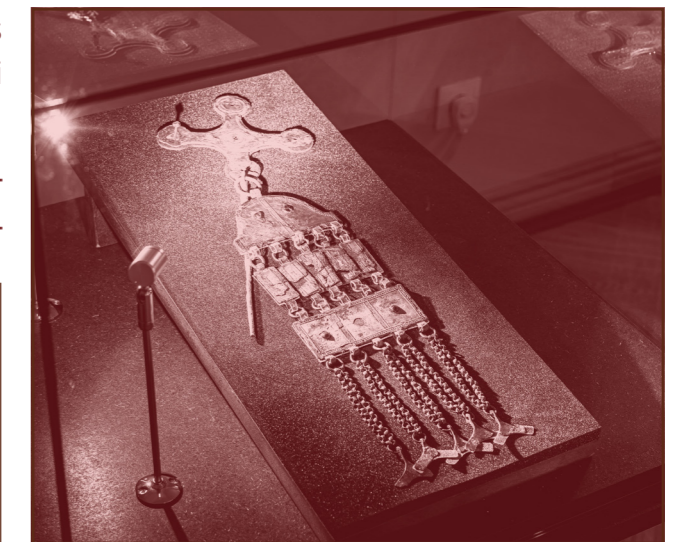
Ikonų paroda „Jų akys žvelgia į sąžinę“ atvežta iš Radomyšlio pilies Ukrainoje kolekcijos. Fot. D. Pavalkis, LNM nuotr.

Sausio pabaigoje Vinco Kudirkos muziejuje atidaryta paroda „Jų akys žvelgia į sąžinę“, kurioje eksponuojami Ukrainos sakralinio meno pavyzdžiai – keturios dešimtys ikonų, išvengusių sunaikinimo ir radusių laikiną prieglobstį Lietuvoje. Į Lietuvą atkeliavę kūriniai tėra labai maža milžiniško ukrainiečių kultūros paveldo lobyno dalis.

Karo metu gimusią idėją nors dalį Ukrainos meno vertybių perkelti į Lietuvą įgyvendino kolekcijos savininkė – Ukrainos namų ikonų ir senienų muziejaus „Ukrainos dvasia“ įkūrėja Olga Bogomolec ir muziejaus direktorius Jurijus Rudnickis kartu su Anykščių krašto Garbės ambasadoriumi Ukrainoje Virginijumi Strolia.

Papuošalas, pasakojantis apie kuršių moterį

Kovą Lietuvos nacionalinio muziejaus (LNM) padalinyje Palangos burmistro Jono Šliūpo muziejuje atidaryta vieno ekspozicijos

Parodos eksponatas atskleidžia kuršių moters pasaulėžiūrą, estetinę skonį ir padėtį bendruomenėje. Fot. A. Kazlauskas, LNM nuotr.

nato paroda „Subtili mėlyna: ką matė stiklo akutės“. Čia pristatomas Palangos kapinyno moters kape rastas unikalus masyvus smeigtas kryžine galvute su prikabintų sudėtinių

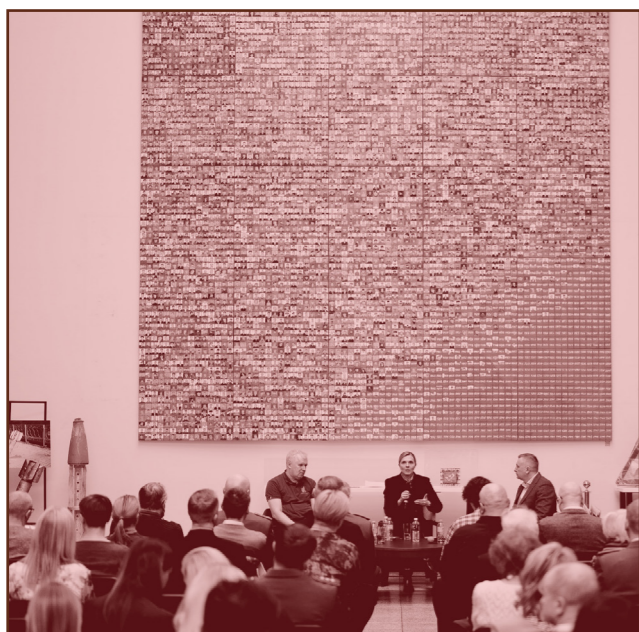

kabučių juosta. Smeigtas ir kabučiai yra žalvariniai, padengti plonomis ornamentuotomis sidabro plokštelėmis, galvutė papuošta kūgeliais, o kabučio plokštelės inkrustuotos mėlyno stiklo akutėmis. Puošybinės detalės iš mėlynos spalvos stiklo – karoliai, papuošalų akutės – tuo metu buvo ir prabanga, ir geidžiama madinga detalė.

Lietuvos narystė NATO

NATO aljansas šiame švenčia savo 75-ąjį gimtadienį, o Lietuvoje minimas narystės jame dvidešimtmetis. Ši ir Europos Sąjungos narystė laikomos vienais didžiausių dabarties Lietuvos pasiekimų.

Naujoji Vytauto Didžiojo karo muziejaus paroda „Kartu mes esame stiprūs“ pasakoja apie Lietuvos narystę NATO aljanse, pristato Lietuvos kariuomenės kelią nuo sovietinės ginkluotės ir ekipuotės iki moderniausios technikos ir ginkluotės. Pristatomi ne tik Lietuvos kariuomenės naudojamų laivų ir orlaivių modeliai, įvairių laikmečių Lietuvos karių uniformos, ekipuotės elementai, tačiau ir ginkluotė. Eksponuojami ne tik

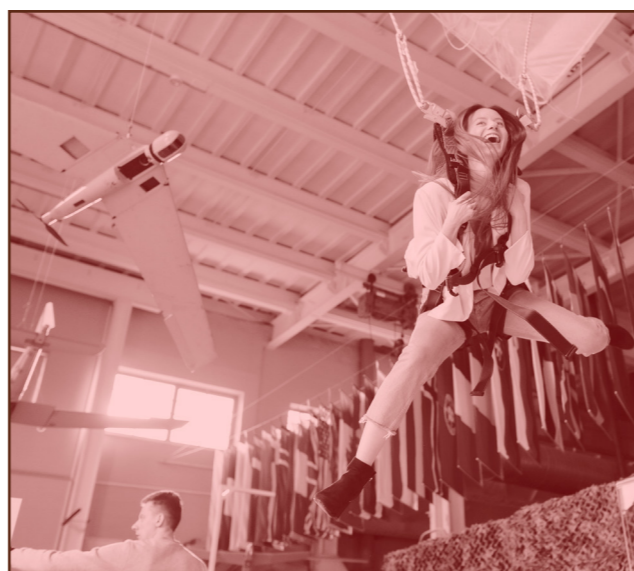

Parodos, skirtos Lietuvos narystei NATO, atidarymo akimirka. Vytauto Didžiojo karo muziejaus nuotr.

lengvieji pėstininkų ginklai, tačiau ir legendinis amerikietiškas sunkusis kulkosvaidis „M2 Browning“, užtaisytas įspūdingo dydžio šaudmenimis. Lietuvos muziejai itin retai ekspozuoja mūsų dienų prieštankinę ginkluotę, o parodos „Kartu mes esame stiprūs“ lankytojai galės pamatyti keletą skirtingų laikmečių ginklų, skirtų šarvuotai technikai naikinti.

Maža plotu, didelė intelektiniu kapitalu

Kovo pabaigoje Energetikos ir technikos muziejuje (ETM) atidaryta interaktyvi paroda „November. Alpha. Tango. Oscar.“, skirta Lietuvos narystei NATO. „Nors

Interaktyvioje parodoje sukurti keturi stimulatoriai – parašiuo, bepiločių dronų slopinimo, ryšio užtikrinimo ir šaudymo. ETM nuotr.

esame nedidelė plotu ir gyventojų skaičiumi šalis, prie NATO prisidedame kurdami technologijas, inovacijas bei lyderiaujame intelektiniu kapitalu“, – pristatydamas parodą sakė Energetikos ir technikos muziejaus direktorius Mykolas Bistrickas. Parodoje eksponuojami ir šiuolaikiniai karo trofėjai. Telekomunikacijos ir ryšio priemonės gaminanti įmonė „NT Service“ Ukrainos kariuomenei

perdavė bepiločių dronų slopintuvų ir atgavo tris kare su Rusija numuštus dronus.

Eksponatus taip pat skolino bei kūrė Lietuvoje veikiančios įmonės „RSI Europe“, „Ados pro“, „Granta Solutions“, „Brolis Semiconductors“, „ATRI“ ir Fizinių ir technologijos mokslų centras. Prie parodos kūrimo prisidėjo visų NATO šalių ambasados ar garbės konsulai Lietuvoje – ekspozicijoje lankytojai išvys NATO sąjungininkių vėliavas, kurias muziejui perdavė jų atstovai Lietuvoje.

Partizano Juozo Lukšos gyvenimo istorija

Kovą Alytaus kraštotyros muziejuje eksponuota paroda „Laisvės žvalgas“ apie partizano Juozo Lukšos gyvenimą. Dinamiškoje erdvinėje mozaikoje sudėliotos kovotojo mintys, meilės laišku nuotrupos, dokumentų fragmentai, žemėlapiai, citatos, svarbiausi gyvenimo faktai. Parodoje galima

Paroda „Laisvės žvalgas“ Alytaus kraštotyros muziejuje. AKM nuotr.

išvysti partizanų vadovybės dokumentą, kuriuo Juozas Lukša buvo paskirtas Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio atstovu užsieniui, pripažįstant jo žvalgybinį talentą. Ekspozicijoje

pateikiamas ir partizaninės dokumentacijos sąrašas, įskaitant laišką popiežiui Pijui XII, įvairūs veiklos Vakaruose ir Lietuvoje dokumentai. Paroda gausiai iliustruota fotografijomis, kuriose užfiksuotos iškilaus Lietuvos karžygio pasipriešinimo kovos, persmelktos trapiais kasdienybės ir žmogiškosios laimės patyrimais.

Dvi parodos Prano Domšaičio galerijoje

Kovo 22 d. Prano Domšaičio galerijoje Klaipėdoje atidarytos dvi parodos: „Nuo Dürerio iki Rembrandto“ ir „Ar ji prisikels?“. Lankytojai turi išskirtinę galimybę išvysti XVI–XVIII a. Europos mokyklų atstovų, meistrų, tarp jų ir garsiojo Francisco Goyos, grafikos šedevrus. Parodų ekspozicijos buvo evakuoti iš Nacionalinio Bohdano ir Varvaros Chanenkų dailės muziejaus Ukrainoje, tarp jų raiziniai, plieno ir vario graviūros, ofortai.

Parodos „Nuo Dürerio iki Rembrandto“ fragmentas. Fot. G. Grigėnaitė, LNDM nuotr.

Parodų eksponavimo laikotarpiu muziejus siūlo ekskursijas su gidu bei edukacines programas vaikų grupėms. Edukatoriai supažindins su giliaspaude ir iškiliaja grafikos

technikomis, padės sukurti išskirtinį piešinį. Lankytojai galės sekti menininko Goyos graviūrų ciklą personažų keliais ir istorijomis arba tapti meno detektyvais ir akylai tyrinėti eksponuojamų kūrinių detales.

Apie žmogaus ir gamtos santykį

Kovo mėnesį Laikrodžių muziejuje atidaryta paroda „Florentempus“ – tai Vilniaus paveikslų galerijoje vykusios parodos „Florentem“, sulaukusios didelio meno

Gėlės krepšelyje. Nežinomas XVII a. italų dailininkas. LNNDM nuotr.

mylėtojų ir profesionalų susidomėjimo, tęsinys. Išskirtinė paroda atskleidžia žmogaus pastangas save suvokti per santykį su gamta, aiškina, kaip šis santykis keitėsi bėgant amžiams, kokį vaidmenį gamtiniai, ypač augaliniai motyvai atliko žmogui tyrinėjant pasaulį ir ieškant kūrybinio įkvėpimo.

Parodą jos autorės vadina intriguojančiu pasakojimu apie nesiliaujančią mėginimą pažinti gyvosios gamtos elementus, per juos apibrėžti, o neretai – bent trumpam sustabdyti buvimo šiame pasaulyje laiką. Paroda suskirstyta į keturias temines dalis: dvarų parkų estetika, gėlės pasaulietinėje dailėje, augalai religinėje dailėje, gėlės ir laikas.

Intymumas Baltijos šalių mene

Mo muziejaus paroda „Šito pas mus nėra. Intymumas, normos ir troškimai Baltijos šalių mene“ naujai pristato tiek žinomų, tiek vis dar mažiau įvertintų Lietuvos, Latvijos ir Estijos modernaus bei šiuolaikinio meno kūrėjų darbus, apmąstančius seksualumo kultūrą, šeimos santykius, lyčių roles bei šių reiškinių transformacijas Baltijos šalių vizualiajame mene nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio iki šių dienų.

Parodoje pristatomi žinomų, bet rečiau rodytų ar dar tik atrandamų Baltijos šalių menininkų darbai. Mo muziejaus nuotr.

Parodoje didžiausią dėmesį kuratoriai skiria lyčių pristatymui ir būtent todėl esminis eksponuojamų kūrinių principas – jų figūratyvumas. Paroda tarsi mozaika, kurioje vienos Baltijos šalies meno pasakojimas pratęsia kitą, – sako kūrėjai. Parodoje leidžiama si ieškoti atsakymo, kaip per pusę amžiaus keitėsi lyties, šeimos bei seksualumo vaizdavimas, kaip jį lėmė periodiškai tai laisvėjusios, tai griežtėjusios normos sovietmečiu ir vėliau.

Būtybių tyrinėtojos kambariai

Atskleisti mitologijos universalumą, apadėti į savąjį paveldą ir tradicijas pažvelgti naujai – šito siekia kovo mėnesį Vaikų literatūros muziejuje Kaune atidaryta

paroda „Būtybių tyrinėtojos kambariai“. Eksponatai apie būtybes pasakoja netiesiogiai, tai – surinkti „įrodymai“, iki galo neatskleidžiantys, ar išties egzistuoja šios būtybės, ar tik tikėjimas jomis. Garsinėje instaliacijoje, lydinčioje ekspoziciją, lankytojas girdi visų šių eksponatų (atsi)radimo istorijas.

Ši paroda 2022–2023 m. keliavo po Lietuvą, o dabar įsikūrė Vaikų literatūros muziejaus patalpose – pastato rūsio kambariuose, kurie buvo neseniai atnaujinti.

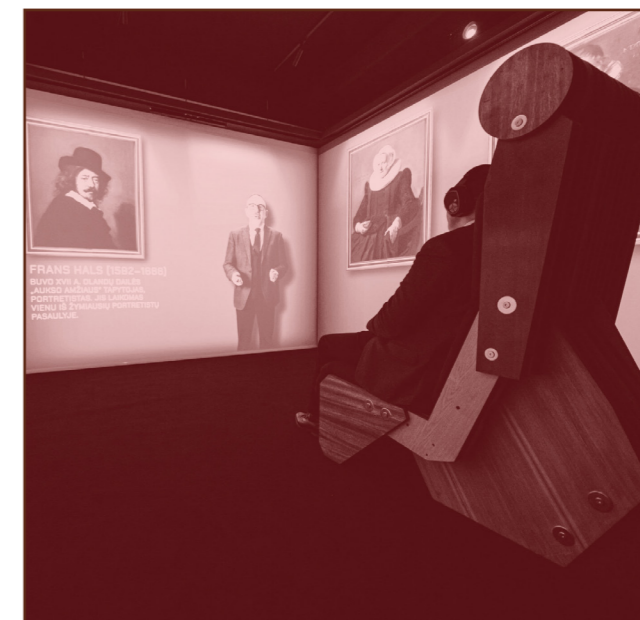
Paroda „Būtybių tyrinėtojos kambariai“. Vaikuzeme.lt nuotr.

Šedevro kambarys Radvilų rūmų dailės muziejuje

Vasario viduryje Radvilų rūmų dailės muziejus lankytojus pakvietė į išskirtinę ekspoziciją „Šedevro kambarys. Franso Halso evangelistai iš Odesos Vakarų ir Rytų dailės muziejaus kolekcijos“. Čia vienuose susitinkama su XVII a. portretisto Franso Halso darbais – šv. Luko ir šv. Mato portretais, atgabentais iš Ukrainos. Audiovizualinėmis bei multimedijos priemonėmis lankytojas

panardinamas į meno šedevro sukūrimo kontekstą.

„Patirties metu žiūrovas turi galimybę netrukdomas pabūti kartu su originalu, skirti jam visą savo dėmesį – tai skubančioje šiandienybėje yra didelė prabanga ir malonumas, o genialių, ypatingomis aplinkybėmis mus pasiekusių meno kūrinių pristatymas Šedevro kambariame, manau, yra dovana kiekvienam meno mylėtojų“, – sakė LNNDM generalinis direktorius, projekto idėjos autorius dr. Arūnas Gelūnas. ■

Šedevro kambario ekspozicija. Fot. G. Grigėnaitė, LNNDM nuotr.

Ekspozicija „Muziejus ant ratų“ ap- lankė 150 Lietuvos vietovių ir tęsia savo kelionę

Loreta KURMIENĖ

Mobilia ekspozicija virto miesto autobusas, kuriame, pasitelkus naujausias technologijas, įrengta XVI–XVII a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės švietimo raidą iliustruojanti interaktyvi ekspozicija. Tai – pirmas mobilaus muziejaus projektas šalyje, kurį įgyvendina Lietuvos švietimo muziejus (LŠM).

Pandemijos laikotarpiu pasikeitę kelionių planavimo įpročiai, ilgametis kultūros paslaugų pasiekiamumo Lietuvos regionuose netolygumas, išryškino nepakankamo visuomenės įsitraukimo į kultūrinį gyvenimą problemą. Šimto veiklos metų patirtį sukaupęs LŠM, įgyvendindamas pirmąjį šalyje mobilaus muziejaus projektą, užsibrėžė tikslą tapti aktyviu kultūros sklaidos Lietuvos regionuose dalyviu. Į komandą pasitelkęs vaizdo technologijų ir interaktyvių produktų kūrimo profesionalus „Indeform“ (Lietuva) bei šiuolaikinių ugdymo programų kūrėjus „Newschool“ (Norvegija), šiandien muziejus visuomenei pristato išskirtinius, šalies socialinius, kultūrinius bei politinius pokyčius, dariusius įtaką Lietuvos švietimo istorijai.

„Muziejus ant ratų“ iki projekto pabaigos aplankys 200 atokiausių Lietuvos miestelių. Fot. K. Eselinaitė, LŠM nuotr.

Praplės regionų gyventojų kultūrinį akiratį

Pasaulio demografinis paveikslas keičiasi, vis akivaizdesnis tampa netolygus visuomenės pasiskirstymas tarp miesto ir kaimo. Siekdami kokybiško ugdymo paslaugų, vedini pilnavertiško socialinio, profesinio bei asmeninio gyvenimo tikslų,

Miesto autobuse buvo įrengta XVI–XVII a. LDK švietimo raidą iliustruojanti interaktyvi ekspozicija. Fot. K. Eselinaitė, LŠM nuotr.

jauni žmonės pirmenybę teikia Lietuvos ar užsienio didmiesčiams. Mažesnis gyventojų skaičius Lietuvos regionuose, mažesnė jų perkamoji galia, nulemia kultūrinių paslaugų deficitą. Kaimuose, mažesnėse gyvenvietėse gyvenantys jauni žmonės neturi galimybės gauti kokybiškas kultūrinės paslaugas. Pandemijos metu pasikeitusi kelionių planavimo ir organizavimo realybė dar padidino esamos problemos mastą.

LŠM atkreipė dėmesį į šią situaciją ir vykdė edukacines ekspedicijas, kurios iš dalies prisidėjo prie opios problemos sprendimo. Vienos ar poros dienų trukmės kelionėse buvo aplankytos kelios vietovės, kurių gyventojai galėjo susipažinti su išskirtine mobilią ekspozicija. Žaisdami strateginį žaidimą, čia lankytojai supažindinami su LDK mokyklų, spaustuvių, bažnyčių tinklo plėtra, taip pat kova dėl įtakos valdančiuosiuose LDK visuomenės sluoksniuose. Netradicinio muziejaus lankytojai gali patys pasirinkti vizito trukmę, atsižvelgiant į savo amžių ir interesus. Istorijas savo pasakojimais papildė specialiai šiam projektui parengti profesionalūs gidai-educatoriai.

Į pirmąsias keliones po atokiausius Lietuvos miestelius 2023 m. rugsėjo mėnesį leidėsis autobusas iki šiol aplankė 150 vie-

tovių, o iki projekto pabaigos iš viso aplankys 200. Projekto veiklose jau dalyvavusios Lietuvos regionų mokyklos viešojoje erdvėje džiaugėsi LŠM komandos vizitais ir galimybe leisti į virtualią kelionę Lietuvos švietimo istorijos šimtmečiais. „Gavome labai daug naudingos informacijos. Geras žinių įtvirtinimas ir patikrinimas. Tikrai labai džiaugiamės, kad turėjome galimybę dalyvauti“, — įspūdišiais dalijosi Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ugdymui Audronė Baronienė. Krekenavos Mykolo Antanaičio gimnazijos mokytoja Lina Kazakaitienė džiaugėsi, jog vizitas ekspozicijoje „Muziejus ant ratų“ suteikė puikią progą išbandyti interaktyvias mokymo priemones.

Projekto tęstinumo vizija

Projekto veiklomis siekiama didinti tiek jaunų, tiek vidutinio bei vyresnio amžiaus regionų gyventojų įsitraukimą į kultūrinius procesus, savo krašto istorijos pažinimą bei pasakojimo kūrimą. Vizitų metu veiklų dalyviai buvo kviečiami pasidalinti savo pasakojimais apie vietos švietimo istoriją, savo mokymosi patirtį. Norintys savo prisiminimus ir istoriniam pasakojimui vertingą materialųjį paveldą galėjo perduoti tolimesniam saugojimui LŠM.

Tikimasi, jog „Muziejus ant ratų“ bent iš dalies prisidės prie kultūros prieinamumo regionuose problemos sprendimo, o vizitų metu užmegzti ryšiai su vietos bendruomenėmis ne leis procesui sustoti ir išaugs į prasmingus naujus projektus. Projektas finansuojamas 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės finansinio mechanizmo lėšomis. ■

Kai mitas gajesnis už realybę: gotikiniuose kokliuose vaizduotų vienaragių egzistavimas paneigtas tik XIX amžiuje

Aistė KAZIMIERAITYTĖ

Valdovų rūmų parodoje „Nuo vienaragio iki Trijų Karalių“ pristatomi vieni iš įdomiausių gausios Gotikos epochą reprezentuojančios muziejaus kolekcijos radinių – gotikiniai plokštiniai kokliai. XV a. viduriu datuojamą koklių kolekciją sudaro apie 650 koklių ir jų fragmentų, puoštų mažiausiai 60 skirtingų siužetų. Čia plačiau supažindinama su vienu iš jų.

Vilniaus Žemutinės pilies Valdovų rūmų gotikinių koklių kolekcijos siužetus galima suskirstyti į herbinius, alegorinius, su šventųjų atvaizdais, zoomorfinius ir geometrinių ornamentų. Tarp zoomorfiniams priskiriamų siužetų rasta viena beveik sveika ir dar kelios fragmentiškos plokštės, kuriose vaizduojami vienaragiai.

XV a. antra puse datuojamo koklio plokštėje matomas išštos kūno formos gyvūnas trumpomis kojomis, išraiškinga pūsta, augalinį ornamentą primenančia uodega. Gyvūno kūnui suteikta tekstūra, kuri primena žvynus, pabrėžtos į dvi dalis skeltos kanopos. Gyvūno snukis panašus į kitų gotikinių koklių žirgų, tačiau iš jo kaktos auga vienas ilgas, kiek išlenktas ragas, turintis smulkių spyglių, nors XV a. jau buvo įsitvirtinęs vienaragio vaizdavimas kaip balto, elegantiško žirgo su tiesiu, besisukančio sraigto formos ragu.

Seniausia vienaragius vaizduojanti ikonografija žinoma iš Indo slėnio. Maždaug 2000 m. pr. Kr. datuojamuose antspauduose vaizduojami į antilopes ir jaučius panašūs

gyvūnai. IV a. pr. Kr. pasakojimai apie vienaragius pasiekia Europą. Senovės graikų istorikas ir gydytojas Ktesijus iš Knido aprašo vienaragius-indiškus asilus savo veikalė „Indica“, kuriame pasakoja apie Indijos žmonių kultūrą, augmeniją ir gyvūnus. Iki pat XVII a. vienaragiai laikyti tikrais egzotinių kraštų gyvūnais, tiesiog labai retais ir negyvenančiais

Gotikinis koklis su vienragiu.
Fot. V. Abramauskas, Valdovų rūmų nuotr.

Europos gamtinėmis sąlygomis. Visiškai jų egzistavimas paneigtas tik 1820–1827 m. prancūzų gamtininko Žoržo Kiuvjė (Georges Cuvier, 1769–1832) darbuose.

Remiantis vien pasakojimais ir keliomis Biblijos eilutėmis, ankstyvieji vienaragių vaizdiniai mene ir architektūroje labai įvairavo. Vienaragis priminė kelių gyvūnų, tarp kurių – žirgas, elnias, ožys, asilas, jautis, antilopė, net kupranugaris ir raganosis, hibridą. Elegantiško balto žirgo vaizdinys nusistovi maždaug XII amžiuje. Tuo metu prekyboje pasirodo narvalų iltys, kurios pardavinėjamos kaip vienaragių ragai. Narvalai – Arkties vandenyne gyvenantys banginiai, kurių patinai turi iki 2,8 m ilgio dantį, kyšantį kairėje viršutinio žandikaulio pusėje. Manoma, kad subtilios, besisukančios formos balkšvas narvalo dantis įkvėpė iki šių dienų heraldikoje ir mene išlikusį vienaragio vaizdavimą, t. y. gracingai danties formai pritaikytas toks pat elegantiškas gyvūno kūnas.

Taigi žvelgiant į XV a. antros pusės Valdovų rūmų koklius su vienaragio atvaizdais, kyla klausimas, kas įkvėpė tokį neįprastą šiam laikotarpiui jo paveikslą? Ypač akį traukia spygliuotas ragas, išraiškinga uodega ir kūno tekstūra, analogiška gotikiniuose kokliuose vaizduojamų žuvų žvynams. Įdomu tai, kad toks gyvūno aprašymas tinka kinų, japonų, korėjiečių ir vietnamiečių mitologijoje populiariai čilinei. Čilinė, vakarų autorių dažnai vadinama kinišku vienragiu, dažnai vaizduojama panaši į drakoną savo žvynuotu kūnu ir snukiu, turi žirgo kanopas ir kūno formą, liepsnojančią uodegą arba keterą ir paprastai vieną ragą, kuris dėl savo atšakų kartais primena elnio ragus. Čilinė žinoma kaip taikos žmonijai nešėja ir pasirodo gimstant ypatingam žmogui arba prieš prasidedant išskirtinės dinastijos valdymui. Pavyzdžiui, kinų filosofas Konfucijus gimė, kai čilinė pasirodė jo motinai. ■

Gotikinio koklio su vienragiu fragmentas.
Fot. V. Abramauskas, Valdovų rūmų nuotr.

Gotikinis koklis su vienragiu, sukomponuotas su kito koklio fragmentu.
Fot. V. Abramauskas, Valdovų rūmų nuotr.

Labiausiai patikusius eksponatus parodose išsirenka ne tik lankytojai

Monika PETRULIENĖ

Kultūros istorikė Gabija Tubelevičiūtė – Valdovų rūmuose vykusių parodų „Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai“ bei Kazimiero Alchimavičiaus paveikslo „Gedimino laidotuvės“ kuratorė. Pokalbyje su ja kalbamės apie kūrinį, vertybes, kurios parodose sužavi ir jų organizatorius.

– Koks jūsų požiūris į kuruotų parodų eksponatus?

Neišvengiamai rengiant parodą atsiranda asmeninis santykis su eksponatais. Pavyzdžiui, parodoje „Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai“ šypsosiausi žiūrėdama į Juozapo Kamarausko akvareles. Jos tokios spalvingos! Žinomas Lietuvos dailininkas, architektas ir inžinierius J. Kamarauskas buvo vienas ryškiausių XIX a. pabaigos–XX a. pirmos pusės menininkų, jo darbus laikome pirmosiomis Lie-

tuvos didžiųjų kunigaikščių rūmų atkūrimo meninėmis vizijomis. J. Kamarausko indėlis į Vilniaus pilių atminties puoselėjimą įvertino ir dr. Jonas Basanavičius. Jo teigimu, iš šių architekto ir dailininko kūrinių buvo galima suformuoti išties galeriją, kuri galėtų papasakoti Lietuvos istoriją. Tokiu būdu netiesiogiai sakoma, kad Vilniaus pilys buvo suvokiamos kaip svarbi ir neatsiejama Lietuvos valstybingumo dalis. Akvarelėse, tiesa, esama ir daug romantiškų detalių: prie XVI a. renesansinių rūmų – Vytautas Didysis, valdęs XV a. pirmoje pusėje, moterys, dė-

vinčios tautinius drabužius, plevėsuojanti trispalvė, kažkur matyti skelbimų lenta, koplytstulpiai – paveiksluose gausu detalių. Smagu visa tai tyrinėti.

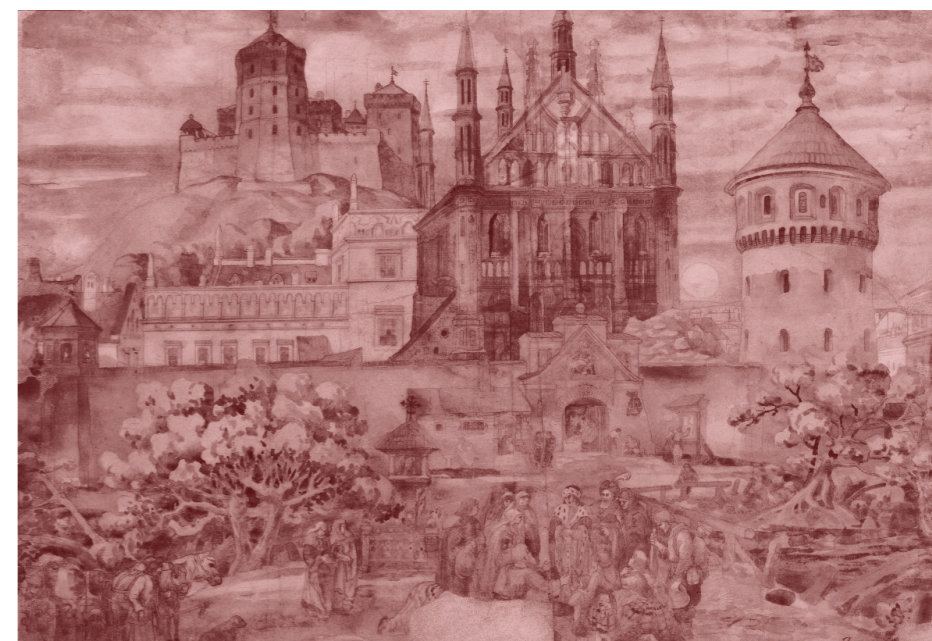
– **Patys svarbiausi parodos „Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai“ darbai – Martyno Knakfuso ir Pranciškaus Smuglevičiaus. Pagal juose užfiksuotus piešinius šiandien matome atkurtus Valdovų rūmus. – Koks jūsų požiūris į kuruotų parodų eksponatus?**

Žinoma, kad jie – patys svarbiausi. M. Knakfusas ir P. Smuglevičius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovo rezidenciją piešė XVIII a. pabaigoje, kai rūmai dar stovėjo, nors Lietuvos ir Lenkijos valdovai juose neberezidavo jau nuo XVII a. vidurio. Mums svarbu, kad menininkai piešė „iš natūros“, žvelgė, matavo akimis... Šių autorių darbai – kartu ir labai skirtingi. Pavyzdžiui, P. Smuglevičiaus akvarelėse pavaizduota reali to meto rūmų būklė, galime įvertinti, kaip stipriai rūmai nukentėjo po 1655 m. maskolių antpuolių ir po jų sekusios rūmų apleisties, matyti net įtrūkimai apšienose. O M. Knakfuso piešinys – labiau architektūrinis, tikslesnių proporcijų, pažymėtas netgi vietomis nukritęs tinkas, lyg būtų piešta rūmų remonto ar kitokio projekto vizualizacija. Ir būtent pastarasis parodoje sudomino dailės tyrinėtojus. Dailės istorikė dr. Rūta Janonienė viename iš parodą lydinčių kultūros programos vakarų dalijosi, kad, parodoje atidžiau pažvelgus į

daugelį kūrinių, atrandama vis naujų dalykų, pavyzdžiui, minėto su M. Knakfusu sieto piešinio autorystę galbūt galima būtų priskirti netgi žymiausiajam Lietuvos XVIII a. architektui Laurynui Gucevičiui. Po piešiniais yra prancūzų kalba ranka užrašytų paaiškinimų, todėl tiriama, ar jie autoriaus, ar galėjo būti padaryti ir vėliau. Tokios mįslės – lyg detektyvas, uždega giliau domėtis, ieškoti „kaltininko“.

– **Kiekvienoje parodoje žmonės randa vieną ar kelis eksponatus, kuriuos nejučia išsineša atmintyje. O parodos kuratoriai?**

Mes dar iki parodos aiškinamės kiekvieno eksponato istoriją, vertę, grožį. Tačiau turime ir savo numylėtinių – tai neišvengiama, žmogiška (juokiasi). Pavyzdžiui, mane, dar prieš atidarant parodą, sužavėjo planas iš Berlyno – jis mažai žinomas Lietuvoje, pagal kilmės vietą su kolege, kartu parodą kuruojančia kultūros istorike Rita Lelekauskaite-Karliene, priskyrėme žemėlapij Prūsijos kartografams. Jis įdomus tuo, jog sukurtas XVIII a. pabaigoje, kai ap-

Katedra ir Vilniaus pilys. Autorius J. Kamarauskas, 1894 m. LNDM nuotr.

leisti rūmai dar stovėjo, bet pats žemėlapis nubraižytas taip tvarkingai, „schemiškai“, kad juokinga, kaip netiksliai vaizduojamas Viduramžių miesto struktūrą turintis Vilnius, katedra, gatvės, Žemutinės ir Aukštutinės pilių teritorijos. Tiesa, šiame plane stebina Valdovų rūmai – labai aiški U raidės pastato forma, abstrahuotas brėžinys.

Man dar įdomus M. Knakfuso arba L. Gucevičiaus sukurtas pilininko jurisdikos planas, puikiai atspindintis XVIII a. pabaigos Valdovų rūmų būklę. Plane vaizduojamas Valdovų rūmų pastatas, kuriame išskirtos posesijos, surašyti jų numeriai; pažymėtos nuomojamos gyvenamosios valdos. Šis planas ir kiti aprašymai atskleidžia, kad XVIII a. antroje pusėje apgriautuose rūmuose gyveno pačių įvairiausių socialinių sluoksnių žmonės: muzikantai, dvasininkai, pirkliai... Ir šie nuomininkai, kaip rašoma, buvo bene labiausiai prasiskolinę už nuomą ir kitus mokesčius Vilniaus gyventojai.

– Ar nutinka taip, kad į parodą atėjęs lankytojas atskleidžia nežinomų faktų?

Tokių atvejų pasitaiko rečiau, tačiau parodą lydinčiuose kultūros programos vakaruose sužinome ir tokių dalykų, kurie dar viešai neskelbiami, bet yra intensyviai tyrinėjami, keliamos hipotezės. Pavyzdžiui, parodoje „Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai“ eksponuoti keli planai, atskleidžiantys carinės Rusijos valdymo laikotarpį, kai Vilniaus pilių teritorijoje buvo suformuota karinė tvirtovė. Mažai kas apie tai žino, o juo labiau – kalba. Tvirtovė buvo įkurta apie 1830–1831 m., beje, plečiant įtvirtinimus nugriauti Žemutinės pilies vartai ir Lietuvos Vyriausiojo Tribunolo rūmai. Mūsų muziejuje vykusioje dr. Valdo Rakučio paskaitoje išgirdome įdomų pasakojimą, kaip tvirtovė buvo kuriama. Jos sienos buvo beveik dviejų metrų skersmens

Paroda „Tarp būties ir atminties. Senieji Vilniaus pilių vaizdai“. Fot. M. Kaminskas, Valdovų rūmų nuotr.

pylimas, negana to – aplink fortą buvo draudžiama vaikščioti, prie jo priartėti. Todėl ir 1863–1864 m. sukilimo dalyvių vadai, matyt, neatsitiktinai slapčia buvo palaidoti ant Aukštutinės pilies kalno, t. y. tvirtovės teritorijoje, kad žmonės neturėtų galimybės pagerbti nužudytųjų... Panašūs įtvirtinimai šiandien išlikę Daugpilyje, kadangi abi tvirtovės projektavo tas pats autorius. 1878 m. pati carinė Rusija įtvirtinimus nugriovė, kaip nereikalingus.

– O kokie Jūsų įspūdžiai apie vieno eksponato – Kazimiero Alchimavičiaus paveikslo „Gedimino laidotuvės“ – parodą?

Atrodė, kiek čia gali pasakyti apie Avieną paveikslą? Taip, jis – įspūdingo dydžio, jo turinys ir simbolika išnarplioti iki smulkiausių detalių, tačiau džiaugiuosi, kad Valdovų rūmų muziejus parengė išskirtinę parodą lydinčią kultūros programą.

Man, pavyzdžiui, labai patiko prof. Vykinto Vaitkevičiaus paskaita apie valdovų palaidojimų tradicijas Viduramžiais. V. Vaitkevičius iškėlė hipotezę, kad iki krikščioniškais laikais Lietuvos valdovai buvo laidojami Vilniuje, Šventaragio slėnyje. Tačiau jų kapų nerasime, nes tuo metu buvo įprasta deginti kūnus. Taigi, ši vieno paveikslo paroda dar kartą privertė susimąstyti apie Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino mirties ir palaidojimo aplinkybes: Vilniaus Kalnų parko teritorijoje yra Gedimino kapo kalnas, bet valdovo amžinojo poilsio vietos galbūt ten nerasime.

– Ačiū už pokalbį. ■

Parodos kuratorė G. Tubelevičiūtė. Fot. V. Abramauskas, Valdovų rūmų nuotr.

Laivų statytojo iš Gargždų liemenė: etiketė pasufleravo, kur ieškoti ištakų

Elena MAZŪRAITĖ

Prano Gudyno restauravimo centrą Gargždų muziejininkai atvežė retą eksponatą – laivadirbio liemenę. Manoma, kad ji priklausė kadaise abiejose Kuršių marių pakrantėse garsiam laivų statytojui Jonui Gižui (Johannes Gizzas, 1867–1940).

Gižo liemenė pasiūta iš dviejų sluoksnių medvilninio brezentu, vertikaliai sudygsniuota; tarp siūlių susidariusios kameros iškimštos augaliniais pūkais. Liemenė buvusi su petnešomis, sujuosama ar surišama linine virve, kurios nedidelis fragmentas aptiktas dešinėje juosmens pusėje. Po liemenės dešiniąją pažastim prisiūta drobė etiketė su sunkiai įskaitomu įrašu, gal tai koks identifikavimo ženklas?

Liemenė laivadirbiui galėjo tarnauti kaip apsauga nuo vėjo, nuo sužeidimų, gal ir kaip gelbėjimosi priemonė įkritus į vandenį. Tikriausiai ne tik nuo atšiaurių pajūrio vėjų, bet labiau dėl dažno naudojimo liemenė apnyko, audiniai išbluko, apsitrynė, pasidarė trapūs, atsirado skylių ir dėmių, siūlės kai kur prairo, liemenės petnešos taip susinešiojo, kad iš jų beliko tik menkučiai fragmentai. Ant nugaros aliejiniais dažais užrašyta „II K“; įrašas išblukęs, apsitrynęs, gal slepia kokią informaciją, tarkime, apie XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje pamarėje veikusias žvejų grandis?

Kaip įprasta, prieš restauruojant buvo atlikta liemenės audinių ir kamšalo pluoštų morfologinė analizė, dėmių kilmės tyrimai, kurių rezultatai padėjo pasirinkti tinkamas audinių valymo ir restauravimo medžiagas ir metodus. Restauravimo procesų eilišku-

mas įpareigoja pirmiausia atlikti eksponato valymo darbus. Prieš valymo procedūras pagalbinio audiniu buvo sutvirtintos audinio skylės, įplyšimai ir sudilusios vietos; liemenė išvalyta dezinfekcinėmis servetėlėmis. Dėl liemenės kamšalo ir audinių trapumo buvo derinami sausojo – organiniais tirpikliais ir jų mišiniais, ir šlapiojo – vandeniniais tirpalais ir nejoniniais plovikliais – valymo būdai. Pirmiausia dėmės ir kiti nešvarumai valyti sausuoju būdu. Gaila, bet dėmių nepavyko visiškai pašalinti, nes jos buvo valomos tik iš audinio gerosios pusės, išvirkščioji pusė dėl kamšalo nebuvo pasiekama. Antrajame etape liemenė valyta šlapiuoju metodu, džiovinta fenais pučiant šiltą orą. Pažeistų vietų užtaisymui pasirinkti sintetiniai dažikliai derama spalva nudažyti nauji audiniai. Kur buvo įmanoma, skylės užklijuotos naujų audinių įvairių dydžių lopais, juos pakišant po skylių kraštais. Dėl minkšto kamšalo ne visus klijuojamus lopus ir lopelius buvo galima paslėgti, todėl kitos išplyšusios vietos buvo užadytos. Panašu, kad liemenės audiniai buvo impregnuoti, nes klijuojant lopai ne visur prilipo; tose vietose, kur neprisiklijo, jie pridaigstyti. Iširusios liemenės siūlės susiūtos, o liemenės petnešos atkurtos iš naujos, sintetiniai dažikliai dažytos drobės pagal menkus originalius likučius. Liemenės

lininį raištį atkūrėme pagal išlikusį fragmentą, jį pritvirtinome kairėje pusėje išlikusių siūlių vietoje, tikėdami, kad taip virve galėjo būti liemenė sujuosama ar surišama. Liemenės priekyje įsiūtas lininio audinio įduras, manytume, leido ja naudotis ir lieknam, ir pilnam.

Kol restauravome liemenę, lygiagrečiai buvo toliau tyrinėjamas kamšalo pluoštas, bandoma įminti sunkiai įskaitomos etiketės paslaptis. Atlikus tyrimus ultravioletinėje spinduliuotėje, etiketės įrašą pavyko įskaityti: „Reichs-Patent No. 108314“. Akivaizdu, kad tai – patento numeris, suteiktas kaizerinėje Vokietijoje. Šis atradimas mus paskatino kreiptis į Vokietijos patentų ir prekių ženklų biurą (vok. Deutsches Patent- und Markenamt). Netrukus gavome atsakymą, kad 1897 m. tokiu numeriu buvo registruotas berlyniečio Carlo Baswitzo išradimas laivininkystėje naudotoms asmeninėms gelbėjimo priemonėms – liemenėms ir ratams. Išradėjas patentavo naują kamšalą kapoką, kitaip – augalinius pūkus, kurie savo savybėmis gerokai pranoko iki tol naudotus kamštmedžio kaladėlių, šiaurinių elnių kailių plaukų, saulėgrąžų pluošto ir dujų užpildus.

Kapokas – laukinių arba dėl gražios medienos tekstūros Pietryčių Azijoje auginamų kapokmedžių vaisių pluoštas, pasižymintis puikiomis hidrofobinėmis savybėmis, taigi itin sunkiai sudrėkstantis, pralaidus orui, gerai izoliuojantis garsą ir šilumą; tai – labai lengva natūrali medžiaga; palyginus su medvilne, kapokas yra net 8 kartais lengvesnis.

Restauruotos liemenės priekis. Prano Gudyno restauravimo centro nuotr.

Kapoko pluoštas pirmiausiai buvo pradėtas naudoti gelbėjimosi liemenėms, tokioms, kokias dalino XX a. pr. keleiviniuose laivuose, kokias dėvėjo karo jūreiviai; be to, kapokas buvo naudojamas alpinistų batams apšiltinti. Šiandien kapokas naudojamas prabangios patalynės gamybai, brangių žaislų iškimšimui, kartais – ypatingiems baldams.

Atliekant laivadirbio liemenės kamšalo morfologinius tyrimus, nustatyta į kapoko pluoštą labai panaši medžiaga, taigi, tikėtina, kad tai kapokas arba giminingų kapokmedžiams augalų vaisių pluoštas.

Restauruotos liemenės nugarą.
Prano Gudyno restauravimo centro nuotr.

Kas gi buvo tas berlynietis Carlas Baswitzas? Vartydami 1889 m. išleistą Berlyno adresų knygą* aptikome, kad Holzmarktstrasėje, kadais numeriais 4 ir 67 pažymėtuose namuose (abu neišlikę; dabar tai – istorinis Berlyno centras), veikė net du nedideli fabrikėliai. Viename iš jų buvo gaminami impregnuoti lininiai audiniai ir brezentas, kitame – galimai (nenurodyta) gelbėjimosi liemenės. Abiejų fabrikėlių savininkas tas pats – Carlas Baswitzas.

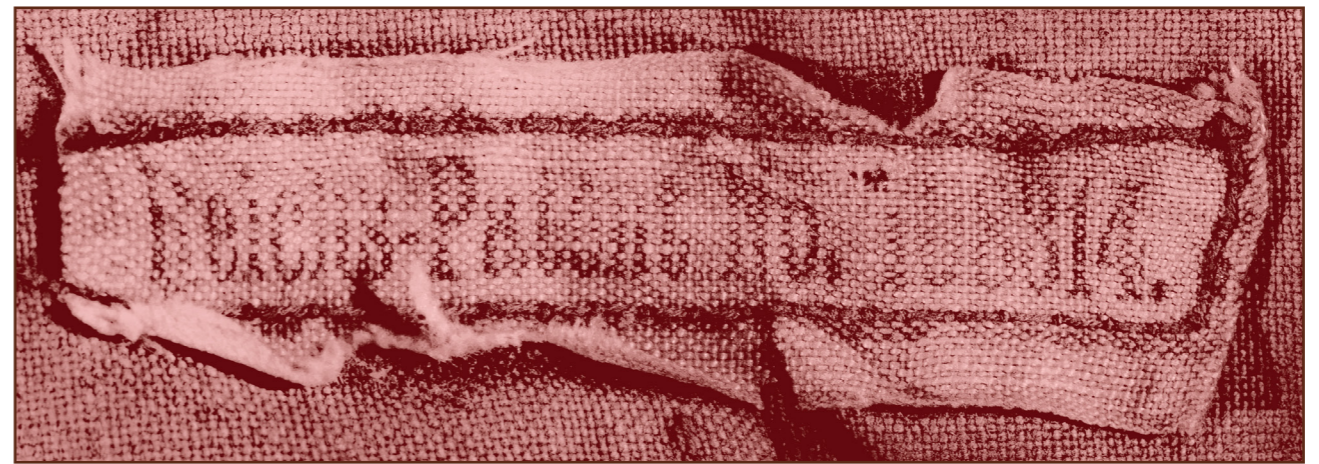
Beje, C. Baswitzo išradimas neliko amžininkų nepastebėtas ir buvo įvertintas! Mokslinės filomatų draugijos metrašty-

ten pasistatė namus ir dirbtuves. Šeima susilaukė 7 vaikų – 3 sūnų ir 4 dukterų. Pergyvėnę karo ir pokario istorinius verpetus, tremtį, nelaisvę kalėjimuose ir lageriuose, Gižų vaikai pasitraukė į Vokietiją. Tik jauniausioji iš dukterų Evė (1907–1993) liko Drevernoje, išsaugojo daugybę unikalių tėvo profesinę veiklą liudijančių įrankių ir daiktų, perteikė vertingų žinių apie šeimos gyvenimą ir amatą.

Gižas statydavo valtis savo kieme, tačiau, kai būdavo užsakomos didžiosios burvaltės, su savo įrankiais vykdavo dirbti pas užsakovus į Mingę, Juodkrantę, Nidą. Saugesniam

je**, išleistame Nysoje (vok. Neiße; dabar Lenkija), publikuotas Javoro miesto (vok. Jauer; dabar Lenkija) tarybos nario pono Dau pranešimas, skaitytas gausiai susirinkusiai publikai 1903 m. vasario 18 d. Jame prelegentas, aiškindamas apie civilinės saugos svarbą laivininkystėje, pabrėžė, kad C. Baswitzo išrastu kapoko pluoštu iškimštos gelbėjimosi liemenės plačiai naudojamos to meto ne tik civilinėje, bet ir karo laivininkystėje ir gali išlaikyti skęstantįjį vandens paviršiuje net 4 paras. C. Baswitzo išradimas iš esmės pagerino laivuose dirbančiųjų ir jais keliaujančiųjų saugumą.

Ką gi, beliko pristatyti pagrindinį šio rašinio veikėją – laivų statytoją Joną Gižą, kuriam, anot Gargždų muziejininkų, ir priklausė restauruoti liemenė. Gižas gimė Ventėje, į Dreverną persikėlė apie 1895 m., vedė Evą Trauschies (1875–1937) ir

Liemenės etiketė „Reichs-Patent No. 108314“ pasufleravo, kur reikėtų ieškoti šios gelbėjimosi priemonės ištakų. Prano Gudyno restauravimo centro nuotr.

plaukimui, be abejo, buvo naudojamos gelbėjimosi liemenės, kurias įsigyti, matyt, nebuvo sudėtinga, nes XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje klestėjo užsienio šalių, vėliau ir Lietuvos laivininkystė.

Laivai būdavo statomi nuo pavasario iki rudens. Per sezoną Gižas su pagalbininkais sūnumis pagamindavo 4–5 valtis. Jis gamindavo įvairių tipų laivus tiek žvejybai, tiek kelionėms per marias, tiek gyvuliams, šienui, grūdams ir kitoms prekėms gabenti. Be mažesnių valčių, Gižas statė ir didžiausius lietuviškus prekybos laivus – vytines. Už įvairių modelių valtis Gižas buvo apdovanojamas diplomu Lietuvos žemės ūkio ir pramonės parodoje, vykusioje 1927 m. Klaipėdoje. Senatvėje laivų statytojas gamino burinių laivų modelius. Vienas iš jų dabar saugomas Lietuvos jūrų muziejuje Klaipėdoje, kitas – Okeanografijos muziejuje Monake, trečiasis – Vokietijoje, jį išsaugojo anūkas Ernstas Gižas, Martino Gižo (1910–2005) sūnus. Aki vaizdu, kad J. Gižas buvo labai kūrybingas: nebegalėdamas statyti laivų, dirbo burvalčių modelius, vėtrunges, meistravo kėdes, kurių atkaltės primena Pamario krikštų siluetus. J. Gižas mirė 1940 m. žiemą ir buvo palaidotas Dreverno kapinėse šalia žmonos.

Restauruota Gižo liemenė sugrįžo į Gargždų krašto muziejaus filialo J. Gižo

etnografinės sodybos Drevernoje ekspoziciją. Esame tikri, kad tiek eksponatas, tiek apie jį po kruopą restauratorių surinktos žinios praturtins Pamario krašto istoriją.

Dėkoju prof. dr. Jūratei Senvaitienei už prakalbintą patentų biurą Vokietijoje, restauravimo technologei dr. Laimai Graubaškaitei už liemenės audinių ir kamšalo pluoštų bei dėmių analizę, restauravimo technologui Tomui Ručiui už etiketės tyrimą ultravioletiniais spinduliais ir perskaitytą įrašą. ■

*https://digital.zlb.de/viewer/!image/34115512_1889/73/ (žiūrėta 2024-04-03).

** 31. Bericht der wissenschaftlichen Gesellschaft „Philomathie“ in Neiße, vom Oktober 1902 bis Oktober 1904. Herausgegeben von Sekretär der Gesellschaft Professor Christoph, Gymnasialoberlehrer. Neiße: Verlag der J. Graveur'schen Buchhandlung (Gustav Neumann), p. 141–142. <https://obc.opole.pl/dlibra/publication/8541/edition/7570/content> (žiūrėta 2024-04-11).

Paroda apie pėdsakus, kuriuos palikome vieni kitų kultūroje

Dr. Ernestas VASILIAUSKAS

Vasarių Latvijos nacionaliniame istorijos muziejuje Rygoje eksponuota jungtinė Šiaulių „Aušros“ muziejaus ir Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus paroda „Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1561–1795 m.“

Parodos tikslas – supažindinti Lietuvos muziejų lankytojus su kaimynės Latvijos dar menkai žinomu XVI–XVIII a. istorijos laikotarpiu, o Latvijos muziejų lankytojus – su Lietuvos istorija. Paroda padeda suvokti, kokį pėdsaką viena kitos istorijoje, kultūroje paliko kaimyninės valstybės – Lietuva ir Latvija. Pagrindinė parodos idėja – pasitelkus muziejines vertybes, archyvinę, istorinę medžiagą, parodyti, kas sieja Lietu-

vą ir Latviją. Parodoje šie ryšiai atskleidžiami per įvairias temas: politika ir kunigaikščiai, ekonomika, prekyba, sienos, vandens ir sausumos keliai, Kuršo dvarininkų šeimos (baronai Grothusai, Landsbergiai, Tyzenhauzai, Pliateriai ir kt.), XVII–XVIII a. įsitvirtinusios Lietuvoje, ir jų dvaruose (Daunoravoje, Vismantuose, Žeimelyje) įsikūrusi latvių diaspora, dvarininkų globotos Kuršo evangelikų liuteronų konsistorijai paval-

džios bažnyčios Lietuvoje bei Žemaičių vyskupijos vyskupui pavaldžios katalikų bažnyčios Kurše. Po Maskvos caro Ivano IV Rūsčiojo pradėto Livonijos karo (1558–1582) viduramžių Livonija žlugo. 1561–1562 m. į pietus nuo Dauguvos upės buvusiose Livonijos ordino valdose įkurta nauja valstybė – Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė, arba tiesiog Kuršo kunigaikštystė. Ji pradžioje buvo suformuota kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, o po Liublino unijos – kaip Abiejų Tautų Respublikos vasalė, todėl kunigaikštystės politiniame gyvenime atsispindėjo procesai, tuo metu vykę Lietuvoje ir Lenkijoje.

Parodoje eksponuojamos muziejinės vertybės iš Latvijos nacionalinio istorijos, Šiaulių „Aušros“, Vytauto Didžiojo karo, Lietuvos nacionalinio dailės muziejų, Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmų bei Pakruojo krašto „Žiemgalos“ muziejaus Žeimelyje. Tai XVI–XVIII a. Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės kunigaikščių, dvarininkų portretai, baronų Zasų krūtinių šarvis, spaudai ir medaliai, monetos ir jų lobis, žemėlapiai ir genealoginiai medžiai, knygos ir baldai, sidabro papuošalai, fajanso ir sidabro indai, piešinių, herbų ir dokumentų kopijos. Paroda Rygoje gausiai papildyta Latvijos nacionalinio istorijos muziejaus rinkinių muziejinėmis vertybėmis, iš kurių vertingiausios: Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystės sidabro ir aukso monetos, kunigaikščio Jokūbo (1610–1681) medalis

Paroda parengta latvių, lietuvių ir anglų kalbomis.
L. Lagzdinos nuotr.

bei tų laikų laivo maketas, sakralinės skulptūros iš bažnyčių, sidabro papuošalai.

Parodos kuratoriai – dr. Ernestas Vasiliauskas (Šiaulių „Aušros“ muziejus) ir dr. Marytė Jakovleva (Latvijos nacionalinis istorijos muziejus). Parodos tekstus parengė istorikai dr. M. Jakovleva, mgr. Agris Dzenis, dr. E. Vasiliauskas, dr. Gabrielė Jasiūnienė ir dr. Rita Regina Trimonienė, muziejininkė Vilma Karinauskienė.

Kunigaikštysčių ryšiai parodoje atskleidžiami per įvairias temas, tarp jų ir kunigaikščių asmenybės.
L. Lagzdinos nuotr.

Rygoje eksponuota paroda anksčiau pristatyta Šiaulių istorijos muziejuje. L. Lagzdinos nuotr.

Tokijuje atidaryta paroda „Meko renesansas“

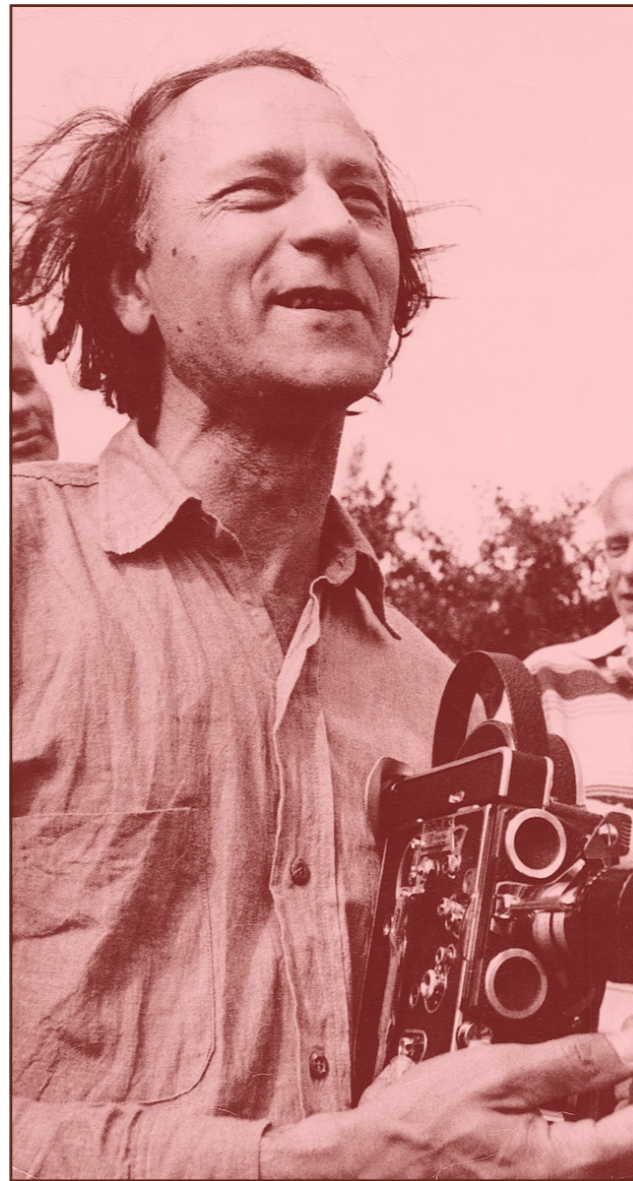
Tokijuje, galerijoje „Librairie 6“, Jono Meko Japonijos dienoraščių draugija surengė parodą „Meko renesansas“. Apžvalginėje parodoje pristatyta draugijos sukaupta archyvinė medžiaga, kurioje dokumentuotos J. Meko kūrybinės kelionės Japonijoje, draugijos kolekcijoje sukaupiti J. Meko „užšaldyti filmų kadrai“, laiškai, užrašai, poezijos bei kino kritikos straipsnių, esė rinkiniai, išversti į japonų kalbą.

Jono Meko Japonijos dienoraščių draugija

Po pirmojo J. Meko apsilankymo Japonijoje 1983 m. šalyje neformaliai pradėjo burtis jo talento gerbėjai, telkę eksperimentinės videografijos, avangardinės poezijos ir kitokiomis estetiškos laimės formomis besimėgaujanti intelektualus. Jono Meko Japonijos dienoraščių draugija oficialiai įsikūrė 1991 metais, jos branduolį iki šiol sudaro iškilūs Japonijos poetai, menininkai, režisieriai ir akademikai, tarp kurių – avangardinės poezijos vėliavnešys Gōzō Yoshimasu, profesorius Shiro Morikuni, vertėjas ir redaktorius Tetsuo Kinoshita, kinotyrininkas Toshimichi Kobayashi.

Jau daugiau nei tris dešimtmečius draugija visoje Japonijoje organizuoja įvairaus pobūdžio J. Meko kūrybos renginius – susitikimus, parodas, kino peržiūras, poezijos skaitymus, aktyviai eksponuoja savo sukaupią J. Meko kūrinių kolekciją, kurioje yra net trylika lietuvių kūrėjų filmų.

Parodos „Meko renesansas“ idėja – apžvelgti draugijos veiklą ir perduoti sukaupias žinias bei archyvus jaunesniosios kartos tyrėjams, Meko kūrybos gerbėjams, kurie pratęstų darbus ar naujai įvertintų turtin-

J. Mekas vizito Biržuose metu, 1971 m.
Fot. V. Kapočius, LVCA nuotr.

gą lietuvių menininko kūrybinį palikimą. Susidomėjimas J. Meko kūryba nuo pat pirmųjų viešų jo filmų rodymų Japonijoje dar aštuntojo dešimtmečio pradžioje niekada nebuvo išblėęs.

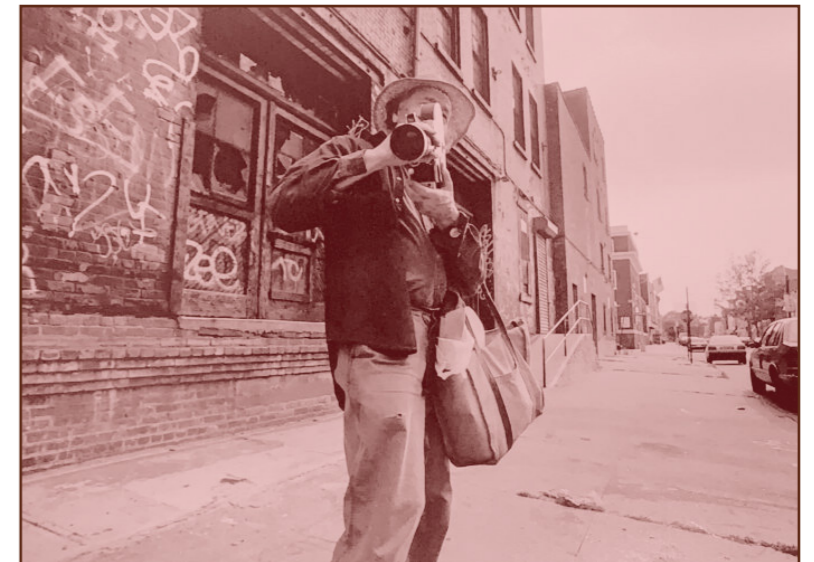
Svarbiausia parodos „Meko renesansas“ dalis buvo susitikimai su draugijos nariais, J. Meko bičiuliais, taip pat didelio susidomėjimo sulaukusios, įvadiniais komentarais palydėtos trys menininko filmų peržiūros.

Draugystės lyg poezija

Draugijos „siela“ G. Yoshimasu su J. Meku susipažino Alleno Ginsbergo organizuotame poezijos renginyje, po kurio jiedu tapo bičiuliais, kelis dešimtmečius keitėsi vaizdo laiškais bei poezija. Būtent poezija buvo reikšminga, viso pusrutulio ilgiu nusidriekusi draugysčių jungtis.

Noras perskaityti J. Meko poeziją draugijos narius atvedė pas lituanistą profesorių Ikuo Muratą, vėliau iš lietuvių kalbos išvertusį tris jo poezijos rinktines ir tapusį aktyviu draugijos nariu.

Neatsitiktinai režisierius Haru Inoue nutarė pagerbti amžinybėn iškeliajusį J. Meką, pakviesdamas savo filmo „Vertigo“ („Svaigulys“) pagrindiniu herojumi būti G. Yoshimasu. Praėjus metams po bičiulio mirties G. Yoshimasu nuvyksta į Niujorką, lankosi Meko studijoje Bruklina, kalbasi su menininko sūnumi Sebastianu Meku, dalijasi prisiminimais, svarsto apie menininko likimą ir misiją. Filmo kulminacija – per vieną naktį poeto sukurtas eilėraštis, atsisveikinimo ir padėkos laiškas Draugui.

Parodos pavadinime „Meko renesansas“ G. Yoshimasu tarsi užkoduoja viltį, kad J. Meko kūryba Japonijoje gyvuos dar ilgai.
K. Omori nuotr.

Jono Meko Japonijos dienoraščių draugijos renginys.
G. Čepulionytės nuotr.

Kultūros ministerijos informacija

Galvosūkis, kurį nelengva išspręsti: kaip tapti klimatui draugišku muziejumi?

Arminas ŠILEIKIS

2023 m. lapkričio 19–23 dienomis Lahtyje, Suomijoje, vyko Europos muziejų organizacijų tinklo (NEMO) konferencija „ir... Pradedam! Muziejai klimato krizėje“. Čia daugiau nei 300 atminties institucijų atstovų iš beveik 40 šalių diskutavo ir aptarė, kokių veiksmų klimato ir tvarios ateities labai gali imtis muziejai. Plačiau apie konferenciją papasakojo joje dalyvavęs ir Lietuvos muziejų asociaciją (LMA) atstovavęs antrasis pirmininko pavaduotojas, Kauno miesto muziejaus direktorius Gabrielius Sužiedėlis.

NEMO buvo įkurta 1992 m. kaip nepriklausomas nacionalinių muziejų organizacijų tinklas, atstovaujantis Europos Tarybos valstybių narių muziejų bendruomenei. „Šiai organizacijai didelę įtaką turi Vokietija, iš biudžeto finansuojama nemaža dalis organizacijos veiklos, tuo metu, pavyzdžiui, Prancūzijos atstovų šioje iš esmės nėra ir jie minimaliai dalyvauja jos veikloje. Pastaruoju metu NEMO įtaka plečiasi, organizacija didėja, dalyvių gausa konferencijoje Lahtyje buvo

rekordinė“, – pasakojo G. Sužiedėlis.

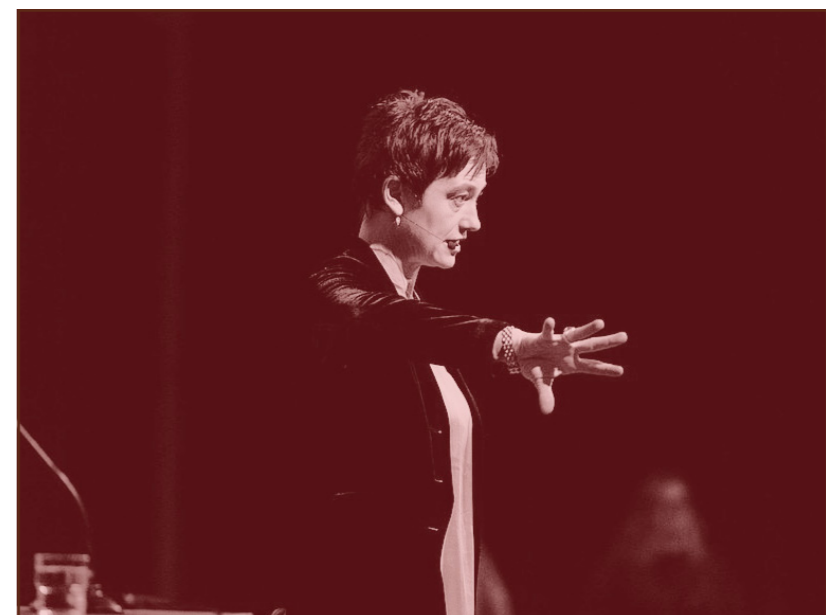
NEMO konferencija truko keturias dienas ir jos pagrindinė tema – tvarumas ir muziejai klimato krizės akivaizdoje. „Vieta konferencijai pasirinkta tikslingai – Lahtis 2021 metais buvo Europos žalioji sostinė. Anksčiau buvęs pramoninis, taršus miestas dabar jis pasuko tvarumo link ir siekia iki kitų metų tapti klimatui neutraliu (angl. carbon-neutral) miestu. Pagrindinė konferencijos dalis vyko iš medžio sukonstruotoje Sibelius koncertų salėje.

NEMO konferencijos tikslas buvo įkvėpti ir pasiūlyti gaires, kaip muziejai galėtų tapti klimato krizės sprendimo dalimi, kokiais būdais jie gali prisidėti prie kovos su klimato kaita veiksmais“, – įspūdziais dalijosi G. Sužiedėlis.

Pagrindinį konferencijos pranešimą skaitė klimato aktyvistė Kirsten Dunlop. „Iš pakankamai radikalių perspektyvų ji kalbėjo apie ekstremalią klimato situaciją ir būtinybę siekti sisteminių pokyčių dabar, pabrėžė viešojo suvokimo ir sąmoningumo svarbą, gerinant klimato būklę. Muziejai čia gali prisidėti pasakodami teigiamas, o ne tik neigiamas istorijas. Apskritai buvo pabrėžta, kad reikalingas bendras veikimas, į kurį reikėtų įtraukti ir bendruomenes.“

Antrąją konferencijos dieną pranešimai skaityti dviejose sekcijose. Pirmoji sekcija buvo skirta pranešimams, kuriuose aptarta, kaip muziejai galėtų didinti visuomenės informuotumą tvarumo tema. Pranešimus skaitė muziejų atstovai iš JAV, Suomijos ir Rumunijos. Julie Decker iš Ankoridžo muziejaus Aliaskoje papasakojo, apie muziejaus įkūrimą apleistame pastate; jį įrengiant buvo įtraukta ir vietinių autochtonų bendruomenė. Heidi Rosenström iš Suomijos Heureka mokslo centro akcentavo emocijų ir motyvacijos imtis veiksmų, svarbą. To pasiekti galima stiprinant ekspozicijų pasakojimus (storytelling) ir muziejaus lankymą kuriant per bendrų patirčių aspektą – tokiu būdu formuojamas veikimo drauge suvokimas. Pranešėjas iš Rumunijos ASTRA muziejaus Ciprian Stefan pabrėžė būtinybę spausti politikus, siekiant gauti finansavimą žaliajai infrastruktūrai ir tai panaudoti įgyvendinant daugybę naujų kultūrinių iniciatyvų.

Antroji sekcija skirta pranešimams, ku-

Pagrindinį bei įvadinį konferencijos pranešimą skaitė klimato aktyvistė Kirsten Dunlop. Fot. P. Salonen, NEMO nuotr.

riuose muziejų atstovai dalinosi pavyzdžiais, kaip jie tvarkosi klimato krizės akivaizdoje, su kokiais iššūkiais susidūrė ir kaip juos bandė įveikti. Stefano Simono iš Vokietijos Rathgen tyrimų laboratorijos teigimu, klimato krizė jau veikia muziejus, pavyzdžiui, ekstremalūs orų reiškiniai kelią grėsmę kultūrinės vertybės saugančioms įstaigoms. Vienas tokių atvejų – 2021 m. įvykęs potvynis Vokietijoje ir nuo jo nukentėję muziejai. S. Simonas taip pat apžvelgė daug ir mažai energijos sunaudojančius muziejus bei pabrėžė neigiamus oro kondicionavimo sistemų, dabar dėl šiltėjančio klimato dažnai įrenginėjamų muziejuose, aspektus. Pranešėjas Łukasz Bratasz iš Jerzy Haber instituto Lenkijoje kėlė klausimą, kaip į eksponatų saugojimą muziejai galėtų žiūrėti ne tik per vertybinę prizmę, bet ir strategiškai: naujais tyrimais rodo, kad muziejų eksponatai yra daug mažiau pažeidžiami aplinkos pokyčių, nei iki šiol manyta. Pristatyme autorius kėlė abejonę dėl muziejaus eksponatams taikomos klimato kontrolės, jai palaikyti suvartojamos energijos, ekonominių kaštų ir santykinės naudos eksponatui. Pranešėjas pristatė ir žinių spragas, muziejams trukdančias sumažinti energijos

suvartojimą. Teemu Kirjonenai iš Suomijos Sibelius muziejaus pasakojo, kaip Lahti simfoninis orkestras tapo klimatui neutralus (angl. carbon-neutral) ir kaip tai veikia orkestro vystymąsi.

Konferencijoje taip pat vyko ir darbas grupėse. Mažuose ir vidutinio dydžio muziejuose dirbantys muziejininkai bendrai diskutavo, kokių veiksmų galima būtų imtis klimato kaitai pažaboti, kurie iš jų yra įgyvendinami ir pritaikomi atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes. Čia dalyviai galėjo pristatyti savo muziejus kaip atvejo analizę diskusijoms. Iš viso buvo surengtos penkios darbo grupių sesijos.

G. Sužiedėlis prisiminė konferencijoje vykusį interviu su Tarptautinio keramikos muziejaus Italijoje direktore Claudia Casali, kuriame ji papasakojo apie 2023 m. potvynį šiaurės Italijoje ir visišką muziejų nepasiruošimą tokiai gamtos stichijai. Po šio įvykio muziejus parengė gelbėjimo veiksmų planą ir pasidalino išmoktomis pamokomis ir praktikomis, kurias sau gali pritaikyti kiti, tokių planų neturintys, muziejai.

Sesijoje „Išmoks veiksmų dėl klimato“ analizuoti muziejų atstovų ir klimato aktyvistų požiūriai ir perspektyvos. Čia, anot G. Sužiedėlio, išsiskyrė radikalūs požiūriai klimato aktyvistės iš Belgijos Rebekkos Eschazier pareiškimai. Ji teigė, kad klimato aktyvistai yra nusitaikę į pavaišlus muziejuose ir galerijose, nes juos mato kaip drobes, per kurias perteikia save ir savo požiūrį į klimato kaitą. Šio pobūdžio klimato aktyvistų elgesys konferencijoje buvo ne kartą sukritikuotas, tačiau tuo pačiu kalbėta ir apie galimybes bendradarbiauti – aktyvistų radikalumą

klimato klausimais transformuoti į muziejų radikalumą.

G. Sužiedėlio teigimu, bendrai žvelgiant į visus pranešimus, dalis jų pasižymėjo konceptualumu, ideologinėmis potekstėmis, kaip ir ką galima / reikėtų daryti idealiu atveju, o kituose labiau akcentuoti praktiniai tvarumo principų įgyvendinimo pavyzdžiai, kasdienybėje sukauptos patirtys. „Konferencija truko keturias dienas, kartu su muziejų ir kitų institucijų atstovais tyrinėjome tvarumo strategijas, prevencines priemones ir kaip muziejus paversti aplinkai draugiškomis įstaigomis. Muziejinių organizacijų atstovai sutarė, jog efektyviausias praktinis muziejų žingsnis galėtų būti europiniu lygmeniu suderintas eksponatų mikroklimato sąlygų „atpalaidavimas“. Tai, nesukeliant ypatingos rizikos vertybėms, leistų stiprinti tiek klimato, tiek ir ekonominį tvarumą, ypač atsižvelgiant į tai, jog mikroklimato sąlygų užtikrinimas yra vienas pagrindinių kultūros sektoriaus sukeliama taršos šaltinių. Konferencijos pabaigoje buvo pristatytas bendras pareiškimas dėl tvarumo siekių, taip pat nutarta pakoreguoti NEMO misiją, į ją įtraukiant šį aspektą.“

Konferencijoje surengtos penkios darbo grupių sesijos, čia diskutuota, kaip muziejai galėtų įgyvendinti tvarumo principus savo įstaigose. Fot. P. Salonen, NEMO nuotr.

Žemaitijoje – paroda dailininko Vlado Žiliaus 85-mečiui: pristatyti Niujorke nutapyti darbai

Rasa BAČIULIENĖ

Iš Žemaitijos kilusio dailininko Vlado Žiliaus (1939–2012) kūrybinis palikimas – milžiniškas. Daugybė jo darbų pasiklido po visą pasaulį, iškeliauvo į privačias kolekcijas, muziejus ir galerijas. Į Lietuvą grįžo tik maža jų dalis. Niujorke dailininko kurti tapybos darbai pristatyti Plungėje, Mykolo Oginskio rūmuose, parodoje „Atspindžiai“.

V. Žilius – ryškus lietuvių menininkas, 1974 metais jis parašė precedentu neturintį ir garsiai nuskambėjusį atvirą laišką Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto pirmajam sekretoriui Petriui Griškevičiui. Laiške menininkas išreiškė nepatenkinimą kūrybinės laisvės suvaržymu ir nepritarimą sovietiniam režimui. Po tokio akibrokšto galima buvo tikėtis tik kalėjimo ar geriausiu atveju priverstinio gydymo psichiatrinėje ligoninėje.

Nors ir labai sunkiai, bet menininkui pavyko gauti leidimą emigruoti ir 1976 m. jis paliko sovietų okupuotą Lietuvą ir emigravo į JAV, įsikūrė Niujorke, kur gyveno iki pat mirties 2012 m. Iki išvykimo jis buvo persekiojamas KGB, dailininkui buvo uždrausta dalyvauti oficialiose parodose, jis buvo pašalintas iš Dailininkų sąjungos, atleistas iš darbo.

Kartą paklaustas, kokias dailės kryptis save priskiria, menininkas atsakė: „Kaip

ir daugelis dailininkų, kurie išreiškia savo nepriklausomą poziciją, savo individualią pasaulėžiūrą, manau, kad atstovauju savo kryptčiai, kuriu savo pasaulį, kuriame esu laisvas ir laimingas. Be abejo, menotyra negali išsiversti be klasifikacijos – jos labai aš sutinku priskirti save abstrakčiai simbolinei kryptčiai, nes mano darbuose, be abstrakčių formų, galima rasti ir atpažįstamų.“

Daugumą serijų V. Žilius sukūrė vienu ypu. Pagautas įkvėpimo, tapydavo tol, kol išsemdavo idėją ir piešdavo tai, ką jausdavo tą akimirka, piešdavo be jokių suvaržymų, leisdavo sąsąmonei atsipalaiduoti.

Dailininkas niekada nedarė eskizų, paruošiamųjų piešinių. Savo nuotaiką tuoj pat norėdavo užfiksuoti, kad mintis kuo greičiau, kuo natūraliau būtų perduota, išreikš-

Iš serijos „Ženkla“, V. Žilius, 1991.
Žemaičių dailės muziejaus nuotr.

V. Žilius savo dirbtuvėse Vilniuje.
R. Dichavičiaus nuotr.

ta, kad kuo mažiau ji būtų iškreipta. „Mano paveikslai yra tiesioginė improvizacija, tiesioginis minties perkėlimas ant popieriaus, lentos ar drobės. Ir tas darbas teikia ištisinį džiaugsmą“, – yra sakęs menininkas. ■

Zanavykų muziejaus dešimtmetis atspindėtas literatūrinėje kompozicijoje

Greta SUTKUVIENĖ

Balandžio 5-osios dienos popietę Zanavykų muziejus kvietė trumpam stabtelėjimui – kultūrinei popietei. Jos metu dramos studijos moksleiviai, vadovaujami Vilijos Meškaitienės, atliko literatūrinę kompoziciją „Dešimt Zanavykų muziejaus atodūsių“, papasakojusią, kaip muziejus augo, keitėsi, kokių patirčių sukaupė, ką nuveikė per dešimtmetį.

Dešimt metų Zanavykų muziejui vadovauja Rima Vasaitienė ir lygiai prieš tiek pat metų, baigus įgyvendinti projektą „Zanavykų krašto muziejaus plėtra Zyplių dvaro vežiminės rekonstrukcija ir pritaikymas Zanavykų krašto muziejui“, gerinant Zanavykų muziejaus darbo bei plėtros sąlygas iš Girėnų kaimo (Šakių r.) muziejus buvo perkeltas ir įsikūrė Zyplių dvaro teritorijoje – vežiminės pastate. Pastatas buvo iš pagrindų atnaujintas – uždengtas prie bendro dvaro pastatų ansamblio tinkantis skardinis stogas, restauruoti pamatai bei ištrupėjusios mūro sienos, viduje koreguotas karkasas, kiek įmanoma, stengiantis išsaugoti autentiškas detales.

Minėdami šią įsimintiną sukaktį, didžiuojamės, kad savo muziejuje galėjome pristatyti unikalią muziejinę vertybę – Vinco Kudirkos smuiką, apie kurio istoriją mums

papasakojo Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centro – muziejaus vadovė Odeta Riklienė bei vyriausioji muziejaus rinkinių saugotoja Elena Rupeikienė. Parodos mūsų muziejuje taip pat gana dažnos. Džiaugiamės galėdami atidaryti spalvingą potėpius ir gimtojo krašto vaizdais dailininko Jono Daniliausko tapybos darbų ir jo brolio, ilgamečio Šakių „Varpo“ mokyklos direktoro

Zyplių dvaro teritorijoje vyksta įvairiausi renginiai, o Amatinių namas lankytojus įtraukia į patyriminius užsiėmimus.
Fot. V. Staneikienė, Zanavykų muziejaus nuotr.

Zanavykų muziejaus kolektyvas išsamžino dešimtmečio Zyplių dvare minėjimo proga. Fot. V. Staneikienė, Zanavykų muziejaus nuotr.

riaus, Vito Daniliausko asmeninės arkliukų kolekcijos jungtinę parodą „Du pražilę kumeliukai“.

„Ką matau priekyje, matau iš pabaigos“, – taip savo pristatymą pradėjo Mykolo Riomerio universiteto profesorius bei monografijos „Melno taikos fenomenas – Sūduvos saugumo raida“ vyriausiasis redaktorius Vytautas Šlapkauskas. Muziejuje auga ir muzikinė kultūra. Tad į kultūrinę popietę, kurioje paminėtas muziejaus dešimtmetis, pakvietė Nacionalinio M. K. Čiurlionio menų mokyklos ugdomus jaunuosius talentus, kurie atliko solinius kūrinius.

Džiaugiamės, jog šiuo metu Zanavykų muziejuje yra sukaupta virš 52 tūkstančių muziejinių vertybių. Muziejaus rinkiniai kaupiami ir sisteminami šiomis pagrindinėmis kryptimis: istorija, etnografija, menas, raštija, numizmatika, atspaudai, fotografija, fonoteka ir videoteka. Sukauptos muziejinės vertybės atskleidžia XVIII a. pab. – XX a. pr. Zanavykų krašto istoriją ir kultūrinį paveldą.

Muziejus taip pat vykdo mokslinę rinkinių apskaitą, organizuojamos parodos, konferencijos, seminarai, itin aktyvi edukacinė veikla, knygų pristatymai, kalendorinių ir tradicinių švenčių renginiai, festivaliai, įgy-

vendinami įvairaus pobūdžio projektai.

Pastaruoju laikotarpiu ypač madingi interaktyvūs žaidimai, naujausios technologijos ir kiti interaktyvūs įrankiai. Vaizdo, garso ir šviesos efektai ar kitos naujausios technologijos pasitelkiami tam, kad būtų įtraukiami visi. Orientuojantis į tai, prieš dvejus metus lankytojams duris atvėrė dar vienas Zanavykų muziejui priklausantis pastatas – šįkart iš pagrindų atnaujintas Amatininkų namas.

Viduje lankytojų laukia interaktyvi pažintis su zanavykų kultūros paveldu, tradicijomis, buitimi, duonkepimo krosnimis bei erdve, skirta edukacinėms veikloms.

Muziejus aktyviai bendradarbiauja su regioninėmis ir respublikinėmis institucijomis, ugdymo įstaigomis, muziejais tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Siekiant padidinti kultūrinį ir gamtos paveldą turizmo srityje, lig šiol tęsiamas bendradarbiavimas tarp Zanavykų muziejaus ir Budrių savivaldybės Lenkijoje. Šiemet muziejaus kolektyvas vyks į Velenė muziejų Slovėnijoje, dalyvauti tarptautiniame festivalyje, kuriame pristatys savo krašto audimo ir siuvinėjimo tradicijas bei parodą „Iš nuotakos kraičio skrynios“.

Be praeities nėra pilnavertės ateities. Taip įvardintume įstaigą, kuri savo pagrindinę misiją suvokia kaip krašto tapatybės išlaikymą, puoselėjimą ir sklaidą per mūsų papročius, tradicijas, istoriją, šnektą, kultūros paveldą, jį siejant su dabartimi. Tik ką atšventęs atkūrimo 35-ąsias metines, o istorijos keliu su pertraukomis žingsniuojantis daugiau nei 90 metų, muziejus jaukia įsikūręs Zyplių dvaro vežimėne. Jį laikome mūsų etninės veiklos centru, be kurio neįsivaizduojamas gilus ir pilnavertis kultūrinis vyksmas. ■

• **Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar**

Sudarytojos: Rasa Žukienė, Dalia Kuizininė (Išleido Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2023)

► Dvikalbis – lietuvių ir anglų kalbomis išleistas – katalogas tekstais ir vaizdais atskleidžia įvairius lietuvių dailininkų, per Antrąjį pasaulinį karą pasitraukusių į Vokietiją, gyvenimo ir kūrybos aspektus, taip pat išryškina ir aktualizuoja karo pabėgėlių menininkų indėlį į nacionalinę kultūros istoriją, jų kūrybos savitumą, sujungia lietuviškos tradicijos kanoną ir Vakarų kultūros įtaką.

Kataloge dokumentuojami 2022 metais tokio paties pavadinimo parodoje atskleisti pjūviai ir rakursai, naujais kūrinių papildomos pristatytos temos. Jis turėtų tapti pirmuoju tęstinės „Migruojančio meno“ programos serijos leidiniu, įprasminančiu meninių tyrimų rezultatus. ■

• **Vilniečių albumas. 20 esė ir 150 vaizdų Vilniui**

Sudarytojai: Algė Andriulytė, Rasa Antanavičiūtė, Arūnas Gelūnas, Giedrė Mickūnaitė (Išleido Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2023)

► „Vilniečių albumas“ – leidinys, tęsiantis XIX a. užgimusių „Vilniaus albumų“ tradiciją. Tai tekstinis ir vizualinis pasakojimas apie Lietuvos sostinę. Apie Vilniaus gyventojus ir vilnietišką gyvenimą įvairiais aspektais pasakoja rašytoja Kristina Sabaliauskaitė, istorikai Darius Baronas, Povilas Andrius Stepavičius ir Judita Šiaučiūnaitė-Verbickienė, bioarheologė Justina Kozakaitė, kultūros geografas Laimonas Briedis, dailėtyrininkė Giedrė Jankevičiūtė, kunigas Julius Sasnauskas OFM, architektūros istorikė Marija Drėmaitė ir kiti.

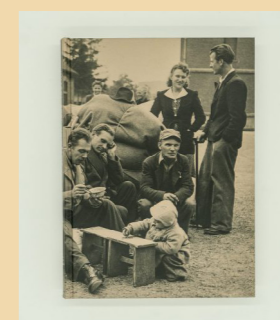
Asmeniškūs ir originalūs, pilnus meilės miestui tekstus keičia vaizdai – meno kūriniai iš LNDM ir kitų Lietuvos muziejų rinkinių, atveriantys naujas Vilniaus matymo galimybes. 20 esė ir 150 vaizdų – tai istorinis, meninis ir literatūrinis Vilniaus žemėlapis, tekstais ir vaizdais vedžijantis skaitytoją po laiko ir erdvės vietas, kuriose Vilnius atsiskleidžia dar nematytais rakursais. ■

• **Pasivaikščiavimas po Lietuvos etnografijos muziejų**

Sudarytojos: Aistė Lazauskienė, Inga Levickaitė-Vaškevičienė, Renata Banienė (Išleido Lietuvos etnografijos muziejus, 2023)

► 2023 m. pabaigoje išleistas nuotraukomis iliustruotas vadovas po Lietuvos etnografijos muziejų – vieną didžiausių muziejų po atviru dangumi pagal užimamą plotą Europoje. Leidinyje pateikiama glausta informacija apie muziejaus ekspoziciją ir joje pristatomus objektus. Šis vadovas skirtas tiems, kurie muziejų nori aplankyti savarankiškai. Knygos priešlapyje pateiktas planas su pažymėtais objektais. Kad būtų patogiau vartoti lauko sąlygomis, leidinys įrištas spirale. ■

• **Lietuviai perkeltųjų asmenų (DP) stovyklose 1945–1951 m.**

Irena Mikuličienė (Išleido Lietuvos nacionalinis muziejus, 2023)

► Šis leidinys – tai visa apimantis pasakojimas apie likimo svetur nublokštus žmones iš Lietuvos pasitraukusius 1944 m.,

čia įžengus sovietinei kariuomenei. Leidinyje pasakojama apie Vokietijoje perkeltųjų asmenų stovyklose apsigyvenusių kasdienybę, apie bandymą išlikti, nepasiduoti nevilčiai, apie pastangas išsaugoti lietuviybę, lavintis, tobulėti, rasti jėgų pradėti gyvenimą iš naujo, garsinti pasaulyje savo gimtąją šalį nepamirštant skaudaus tėvynės likimo.

Leidinyje pristatoma beveik visa iki šiol Lietuvos nacionaliniame muziejuje sukaupta medžiaga apie perkeltųjų asmenų stovyklas ir žmonių gyvenimą jose. Tai fotografijos, įvairūs asmeniniai dokumentai, pavieniai daiktai, Mykolo Vansausko rašyti atsiminimai ir kartu su tėvais besitraukiančios moksleivės Meilutės Šarkelytės dienoraščio eilutės, kurios leidžia atkurti bei nuosekliai papasakoti karo pabėgėlių nueitą kelią siekiant laisvės ir geresnio gyvenimo. Didžioji dauguma leidinyje pateikiamos medžiagos yra publikuojama pirmą kartą. ■

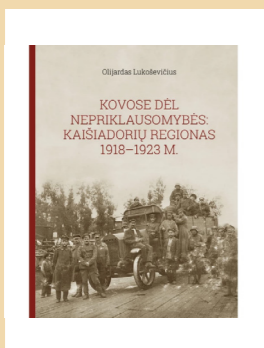

• **Aleksandra Kasuba. Tikintis vaikas. Atsiminimų knyga**
Sudarytoja Elona Lubytė
(Išleido Lietuvos nacionalinis dailės muziejus, 2024)

► Lietuvos ir Jungtinių Amerikos Valstijų menininkė Aleksandra Fledžinskaitė-Kašubienė-Kasuba (1923–2019) – viena ryškiausių XX a. kūrėjų, palikusi ženklų pėdsaką praėjusio amžiaus meno ir kultūros istorijoje. A. Kasubos LNDM padovanota unikali 1942–2019 m. sukurtų darbų kolekcija yra nepaprastai svarbi kultūrinės tapatybės dalis, atskleidžianti itin plačią menininkės, vizionierės kūrybinių interesų panoramą: nuo ankstyvosios tekstilės darbų, plytelių pano, mozaikų, tapybos, akvarelių, kūrinių JAV viešosiose erdvėse projektų bei jų brėžinių iki unikalių erdviųjų aplinkų – tampriųjų buveinių.

Svarbią A. Kasubos kūrybos dalį sudaro ir tekstai. „Tikintis vaikas“ – tai menininkės prisiminimai apie vaikystę Ginkūnuose iki to laiko, kai jai sukako 9 metai, tai lietuviškųjų jos šaknų jamžinimas. Nepaprastai jautriai, su įsimenančiomis detalėmis menininkė pasakoja apie dvaro aplinką, ten vykusį gyvenimą, kasdienybės momentus, nusėdusius jos atmintyje prieš daugelį metų, mamą, seserį ir brolius, guvernantes, šventes ir sezonų kaitą. ■

• **Kovoje dėl nepriklausomybės: Kaišiadorių regionas, 1918–1923 m.**
Olijardas Lukoševičius
(Išleido Kaišiadorių muziejus, 2024)

► Knygos tikslas – detaliau atskleisti Kaišiadorių regiono gyventojų ir savivaldos įstaigų indėlį į Lietuvos valstybingumo kūrimą. Knygoje gausu archyvuose dokumentuose rastų liudijimų, kad civiliai gyventojai nelikdavo nuošalyje, paaiškinančių, kaip veikė Kaišiadorių karo komendantūra, žvalgų punktas, milicija, šauliai ir partizanai.

Knygoje aprašomi įvykiai apima penkerių metų laikotarpį. Postūmiu imtis regioninės 1918–1923 metų apžvalgos tapo Lietuvos centriniame valstybės archyve išlikusi detali šio laikmečio medžiaga. Tai buvo Trakų apskrities komendantūros, Krašto apsaugos ministerijos, Kariuomenės štabo ir kitų įstaigų dokumentai. ■

• **Lietuvos kryždirbystės vaizdai: Adomo Varno negatyvų rinkinys**
Sudarytoja Skaidrė Urbonienė
(Išleido Lietuvos nacionalinis muziejus, 2023)

► Adomo Varno (1879–1979) negatyvų rinkinys – svarbus kryždirbystės istorijos ir meninės raidos šaltinis. Šiame leidinyje pirmą kartą skelbiamas visas iki šių dienų išlikęs dailininko surinktų stiklo ir celiulioido negatyvų rinkinys, šiuo metu saugomas Lietuvos nacionaliniame ir Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuose.

Prieš patekdami į muziejų rinkinius, negatyvai patyrė įvairių laiko ir netinkamų sąlygų išbandymų, todėl dalis jų išbluko, prarado kontrastą, atsirado įvairių dėmių. Leidinio dailininkė, palikdama laiko uždėtą patiną, kai kurias dėmes, nešvarumus, subraižymus išvalė, paryškino kontrastą ar išblukusias detales. ■

• **Neišspręsta kompozicija: Antrasis pasaulinis karas sovietų Lietuvos dailėje**
Sudarytoja Indrė Urbelytė
(Išleido Lietuvos nacionalinis muziejus, 2023)

► Parodos „Neišspręsta kompozicija. Antrasis pasaulinis karas sovietų Lietuvos dailėje“ kataloge dekonstruojami žymiausi sovietinės Lietuvos dailės kūriniai, įkūniję propagandinį „Didžiojo tėvynės karo“ naratyvą.

„Didžiojo tėvynės karo“ pasakojimas tapo vienu iš sovietinės kolonizacijos įrankių, o vizualinis jo įtvirtinimas suvoktas kaip būtinas okupacijos įteisinimo ir Lietuvos sovietizacijos elementas. „Neišspręsta kompozicija“ – sovietų dailės cenzorių pamėgta frazė, kuria kritikuotas kūrinių meninis lygis ir oficialios ideologinės linijos neatitinkanti siužeto interpretacija. Parodos kontekste ji referuoja į sudėtingas okupuotos Lietuvos dailės gyvenimo peripetijas, sovietmečiu iškreiptus istorinio pasakojimo akcentus ir šiandien tebeišskylančius mūsų atminties konfliktus.

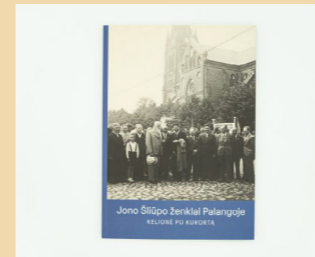
Katalogas išleistas lietuvių ir anglų kalbomis. ■

• **Atrastas Vilnius. Kartografiniai ir sociotopografiniai miesto maketo šaltiniai**
Autorės: Karolina Glinska, Birutė Rūta Vitkauskienė
(Išleido Lietuvos nacionalinis muziejus, 2023)

► Šios knygos pagrindą sudaro Rusijos karo archyvuose saugoma Vilniaus senamiestį ir priemiesčius apimanti kartografinė medžiaga – 1832–1834 m. viso miesto planas, 38 gatvių fasadų išklotinės ir 13 kvartalų schemų brėžiniai.

Pasitelkti archyviniai šaltiniai ir ikonografija leidžia geriau pažinti šio miesto užstatymo istoriją, rekonstruoti jo topografiją. Kartografinių dokumentų rinkinį papildė miesto vaizdai, fotografijos, portretai – iš viso 360 iliustracijų. Remiantis namų savininkų 1775–1845 m. surašymais atkuriamas socialinis miesto gyventojų portretas. ■

• **Jono Šliūpo ženklai Palangoje. Kelionė po kurortą.**
Sudarytojas Mindaugas Surblys
(Išleido Lietuvos nacionalinis muziejus, 2023)

► Leidinys kviečia leisti į kupiną įspūdžių kelionę po Palangos kurortą kartu su spalvinga ir netgi kontraversiška asmenybe, ilgamečiu burmistru Jonu Šliūpu.

Leidinyje supažindinama su 22 objektais, kurie yra susiję su J. Šliūpu ar jo darbais. Keliaudami ir apžiūrėdami leidinyje pristatomus objektus, susipažinsime su tarpukario Palanga ir atrasime kultūros paveldo bei kitus istorinius miesto objektus, įprasminusius svarbiausius ženklus ar įvykius burmistruojant J. Šliūpui; tuo pačiu plačiau sužinosime, su kokiais iššūkiais jis susidūrė Palangoje.

Rengiant leidinį, pasitelkta senoji Palangos kurorto fotografija, senosios kartos palangiškių pasakojimai, kraštotyros ir archyviniai dokumentai. Knygoje atskleidžiami mažiau žinomi ar vis dar neatrasti ilgamečio miesto burmistro biografijos ir veiklos faktai. ■

• **Levo Pavliščevo kelionių užrašai. Markučių dvaras 1909–1912**
Projekto vadovė Nadežda Petrauskienė
(Išleido Markučių dvaro muziejus, 2023)

► Levas Pavliščevs 1909–1912 m. kasmet lankėsi Varvaros Melnikovos-Puškinos dvare Markučiuose. Šią vietą jis be galo vertino ir dažnai vadino „žemiškuoju rojumi“ ir „Vilniaus Šveicarija“. Savo užrašuose autorius smulkiai aprašo dvaro dienotvarkę, kasdienybę, jo gyventojus bei svečius, pramogas ir maistą.

Viešnagių metu L. Pavliščevs dažnai lankydavosi Vilniaus senamiestyje, todėl knygoje užfiksuota informacija apie Šv. Marijos Magdalietės moterų vienuolyną, čia veikusią ikonų tapybos mokyklą, Šv. Dvasios cerkvę bei šventųjų palaikus ir stebuklingą Dievo Motinos paveikslą Šv. Trejybės cerkvėje.

L. Pavliščevo dienoraštis yra puiki galimybė nusikelti į XX a. pradžią, pasinerti į Markučių dvaro ir Vilniaus kasdienybę.

Knyga gausiai iliustruota ikonografija, saugoma Markučių dvaro muziejaus rinkiniuose, išlikusiomis nuotraukomis ir negatyvais. Knygą parengė tyrėjų grupė: Elina Averina, Natalija Aleksandrova, Rūta Gluchovaitė, Miglė Mikulėnaitė, Julija Žurina. ■

Erdvių ir patirčių dizainas

DADADA
studio

Įgyvendinti projektai Lietuvos jūrų muziejuje, Valstybės pažinimo centre, Mo muziejuje, Telšių ješivoje, Varšuvos geto muziejuje, Auto muziejuje Vilniuje, Lietuvos švietimo muziejuje, Baltijos jūros gyvūnų reabilitacijos centre

dadada.lt

Pavyzdžiai iš naujai atidarytos ekspozicijos Telšių ješivoje